

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Portfolio profesního rozvoje Kristýny Petákové

Portfolio of professional development Kristýna Petáková

Kristýna Petáková

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Richterová

Studijní program: Vychovatelství (B7505)

Studijní obor: Vychovatelství (BC-VYCH)

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Portfolio profesního rozvoje Kristýny Petákové potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Příbrami dne 16.04.2021

Podpis: Kristýna Petáková

Tímto si dovoluji poděkovat Mgr. Magdaléně Richterové, za důkladné vedení mé bakalářské práce, trpělivost a cenné rady. Dále také děkuji mé kolegyni, která mi poskytla rozhovor ohledně profesiografického rozboru.

ABSTRAKT

Portfolio profesního rozvoje Kristýny Petákové se skládá z deseti povinných částí. Portfolio obsahuje osobní informace, postoje a názory autorky. Dále se objevuje odborná esej, která pojednává o zvycích a tradicích. Autorka se snažila přiblížit původ tradic a jejich oblíbenost mezi lidmi. Následně i to, jak nás zvyky a tradice provází celým rokem. V profesiografickém rozboru je poukazováno na to, co by měl takový vychovatel splňovat. Případová studie školní družiny popisuje zařízení a pohled samotné autorky. Během přípravy na přímou pedagogickou činnost se autorka opírala o praktické a teoretické znalosti. Bakalářská práce vznikla za pomoci odborné literatury, získaných poznatků během studia a zkušeností.

KLÍČOVÁ SLOVA

školní družina, zvyky a tradice, vychovatelství, portfolio

ABSTRACT

The portfolio of professional development Kristýny Petáková's consists of ten mandatory parts. The portfolio contains personal informations, attitudes and opinions of the author. There is also a professional essay, which discusses traditions and customs. The author tried to introduce the origin of traditions and its popularity amongst the people and also how the traditions and customs accompany us during the year. The professional analysis points out what such an educator should meet. In this case study of after school care describes the facility and view of the author. During preparations for the pedagogical activity, the author used her practical and theoretical skills. This Bachelor thesis was made with the use of specialised literature and knowledge gained during studies and experience.

KEYWORDS

after-school club, customs and tradition, education, portfolio

Obsah

1	Předmluva.....	6
2	Profesní strukturovaný životopis.....	7
3	Odborná esej.....	10
4	Seznam prostudované odborné literatury vážící se obsahově k předmětu studia.....	19
5	Konspekt knihy.....	21
6	Profesiografický rozbor vychovatele ve školní družině	33
7	Případová studie školy či školského zařízení	48
8	Písemná příprava na ucelenou volnočasovou výchovnou aktivitu.....	61
9	Závěrečná reflektivní úvaha o vlastním studiu.....	68
10	Soupis použité literatury a pramenů	71

1 Předmluva

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila vypracování Portfolia profesního rozvoje, jelikož se mi to zdálo jako vhodná varianta zpracování bakalářské práce, kde jsem si mohla uvědomit důležitost věcí ve své profesi. Každý pedagog by se měl zaměřit na poslání své práce a především, co je jejím cílem. Práce se skládá z deseti částí, které jsou rozepisovány dle určitého tématu a tvoří tak jednotný celek.

V bakalářské práci se zabývám českou lidovou kulturou. Ponořuji se do hloubky zvyků a tradic, které nás provází celým rokem. Snažím se najít jejich kořeny a následně přibližuji, jak obvyčeje můžeme předávat dalším generacím. Práce by mohla zaujmout ty, kteří mají zájem o obvyčeje a chtějí se dozvědět něco nového. Tím čtenáře doprovodí odborná esej, které věnuji značnou část a jenž se stává poutavou. Vyhledávání informací nebylo lehké, avšak věřím, že se mi podařilo dát zvyklostem v eseji jistý nádech. Spousta informací byla čerpána z publikací a názorů autorky, která se na zvyky a tradice zaměřuje a sepsala několik činností a aktivit na toto téma.

Dále se pokouším shrnout poznatky a zkušenosti, které jsem načerpala během studia na vysoké škole a které mě jistou formou posunuly zase o kus vpřed v mé vychovatelské profesi. Poukazuji na knihu, která by se mohla stát pomocníkem a rádcem dalším pedagogům, tak jako se stala tehdy mně. Tu se následně pokouším shrnout v konspektu, což pro mě bylo značně náročné. Popisuji zařízení, v němž pracuji od dosažení svého středoškolského vzdělání, kde si uvědomuji a připomínám důležitost prostředí, které je pro výchovu, rozvoj a vzdělávání žáků podstatný. To vnáší čtenářům také jisté poznatky o tom, že ve výchově dětí hraje roli několik faktorů, na které by se nemělo zapomínat.

Portfolio může pomoci všem budoucím i stálým kolegům, jelikož obsahuje informace ohledně toho, co by měl správný vychovatel splňovat, aby se stal úspěšným pedagogem, a na co je dobré se zaměřit. Pro čtenáře by mohla být práce jistou inspirací a motivací pro jejich studium.

2 Profesní strukturovaný životopis

Osobní a kontaktní údaje

Jméno a příjmení: **Kristýna Petáková**

Datum a místo narození:

Adresa:

E-mail:

Mobil:

Vzdělání

- 2018 – nyní

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Praha

Bakalářský studijní program: Vychovatelství

- 2012 – 2016

Střední pedagogická škola Beroun

Obor PMP – Předškolní a mimoškolní pedagogika

Pracovní zkušenosti

- 2019 – nyní

Zaměstnavatel: *Základní škola a Mateřská škola Dolní Hbity*

Pracovní zařazení: učitelka

- 2018 – nyní

Doučování na hudební nástroj: kytara

- 2017 – 2019

Zaměstnavatel: *Základní škola a Mateřská škola Dolní Hbity*

Pracovní zařazení: chůva v Mateřské škole

- 2016 – nyní

Zaměstnavatel: *Základní škola a Mateřská škola Dolní Hbity*

Pracovní zařazení: vychovatelka ve školní družině

- 2015 - 2017

Zaměstnavatel: *Nohel Garden Budínek*

Pracovní zařazení: brigádník

Dosavadní praxe

- 2015-2016

Dobrovolná praxe v Základní škole a Mateřské škole Dolní Hbity

- 2014-2015

Praktikantka na dětském letním táboře Verneřice

Praktikantka na dětském táboře DTJ Budišov

- 2013-2017

Vedení a trénování dětí v oblasti požární výchovy

Další vzdělávání pedagogických pracovníků

- Pohyb organizovaného útvaru chodců
- Jak pracovat s metodikou dopravní výchovy pro MŠ
- Jak pracovat s metodikou dopravní výchovy pro ZŠ
- Bezpečné klima na základní škole interaktivně – seminář v rozsahu 4 vyučovacích hodin, 2018

Jazykové znalosti

Český jazyk – rodilá mluvčí

Anglický jazyk – středoškolská úroveň

Počítačové znalosti

Základní znalosti na PC

MS Office – pokročilá úroveň

Řidičská oprávnění a ostatní

Skupina B – osobní automobil

Zájmy

Cestování, práce s dětmi, četba, zpěv, hudba, hra na nástroj, týmové sporty, lyžování, jízda na kole, malování.

3 Odborná esej

Paměť národa je jeho lidová kultura. Lidové tance, písně, slovesnost, zvyky a předměty jsou cenným dědictvím, které může být zdrojem poznání, radosti a tvořivé inspirace i pro současného člověka (Dagmar Šottnerová, 2004, s. 5).

Můj názor se ztotožňuje s Šottnerovou (2006), která vystihla současnou dobu a praví, že žijeme v uspěchané době s vysokým tempem, zahlceni každodenními starostmi a povinnostmi. Kdy neumíme zpomalit, natož zastavit. Najít si tak čas pro sebe, pro naše nejbližší. V rodině tím bývají nejčastěji zasaženy děti, kdy jsou k jejich výchově používány různé techniky jako počítač, tablet a televizor. Pohádky před spaním nahrazují videa, místo zpívání koled, pouštíme CD, a když si děti chtějí hrát, poslouží počítačové hry. Ale tak jako pro dospělého člověka, tak především pro děti je kontakt s druhými lidmi důležitý, a to proto, abychom tak rozvíjeli jejich vlastní „já“. Dítě potřebuje poznávat reálný svět, potřebuje smyslovou zkušenost naplněnou osobním prožitkem, aby se nenacházelo pouze v roli pozorovatele, nýbrž v roli účastníka. A to mu pouhá technika neposkytne. Dítěti pomáhá poznávat svět pouhým zrakem a sluchem. Avšak jak pravil vážený Jan Ámos Komenský ve svém známém moudru, nic není v našem rozumu, co neprošlo všemi smysly. Od toho se odvíjí tzv. prožitkové myšlení, kdy je základem nejen aktivita a pohyb celého těla, ale i nitra. Pak už se v tématech života meze nekladou. Pedagogové vymýšlejí různé činnosti, kterými se snaží děti zaujmout a vtáhnout je tak do dění, aby byly samotnými aktéry a vše si naplno prožily. Aby nejen slyšely a viděly, ale i ochutnaly, ohmataly, očichaly, zkrátka vnímaly všemi smysly.

A právě zvyky a tradice nám nejčastěji pomáhají děti rozvíjet, neboť spousta aktivit se váže převážně k nim. Jsou nejlepšími přáteli a průvodci celým školním rokem všech pedagogů.

Ne jenom, že pomáhají upevňovat znalosti naší kultury, ale také se prostřednictvím zvyků učíme poznávat sami sebe, přírodu, naše okolí a svět. Naším úkolem pak zbývá dostatečně děti motivovat, provést je danými obyčejí tak, aby se do celé události co nejvíce vžily a odnesly si co nejvíce požitků. A aby tak česká lidová kultura neupadla v zapomnění.

Co ale taková slova jako obřadnost, zvyk, tradice a svátek znamenají, to již někomu může dělat problém při vysvětlování si, ať už k sobě samotnému nebo někomu druhému.

Kdybychom si na to odpověděli selským rozumem, zřejmě by většinu z nás napadlo, že tradice je něco, co nás provází celý život. Něco, co projde naším myšlením, zkušenostmi, prožitím. Co opakovaně provádíme, oslavujeme, připomínáme si alespoň jednou ročně a předáváme tím určité sdělení dalším lidem. Možná, že si později ani neuvědomujeme smysl našich dodržovaných rituálů, ale to většinou nevadí, neboť je to něco, na co jsme si zvykli, a tak to patří k našim životům. Tedy nějaký opakovatelný jev, obohacující naše žití.

Šottnerová (2004) zmiňuje, z historie vývoje člověka se ví, že lidé měli potřebu se sdružovat, a tak vytvářeli skupiny, spolky, vlastní rody, komunitu a společenství. Ne nadarmo se říká, že člověk je tvor společenský. Určitě každý z nás někdy zažil samotu, kdy jsme toužili po blízké osobě, jen abychom tu prázdnotu zaplnili. A tak tomu už dříve nebylo jinak. Lidé hledali a hledají různé možnosti, způsoby, důvody a motivace, které by je mohly spojovat. Kdybychom se na to například podívali ze strany bible, zjistili bychom, že Eva byla právě tak stvořena Bohem k Adamovi, aby již oba nemuseli pociťovat jistou samotu a smutek. A proto tu je lidová obřadnost. Je tu, aby nás spojovala a stmelovala ať už jako rodinu, obec tak i celý národ.

Mnozí z nás o těchto událostech hovoří jako o tzv. „zvycích“.

Zvyk je nástrojem tradice (...). Prožívání tradic vyžaduje pozornost sám k sobě a procesu transformace v nás. Vzhledem k tomu, že tak dlouho udržet pozornost (...) vyžaduje určitou míru schopností a disciplinovanosti (...), byl vytvořen soubor zvyků a postupů, které zaměstnají naši mysl a usměrní pozornost k nám samým. Nedovolí nám se rozptylovat a utíkat k jiným činnostem, které zastavují daný proces (Paterko, 2017, s. 13).

My z těchto dnů máme radost, neboť si je mezi sebou můžeme předávat dál a společně je oslavovat. Stávají se pro nás jakýmsi svátkem, svátečním dnem a tím vzrůstá jejich oblíbenost a to, že se jich nemůžeme každý rok dočkat a těšíme se na ně (Paterko, 2017).

Tradice je však podle Paterko (2017) něco, co musíme během předávání dalším lidem prožít, vynaložit do toho tu správnou energii, aby tradice nebyla pouhé sdělování nějakých bezvýznamných slov, ale stala se tak živou. Jejím úkolem je zanechat v člověku co nejvíce pocitů. A abychom jich dosáhli, je zapotřebí otevřít svá srdce a vědomí.

Obyčej je v etnologické literatuře obvykle užíván jako shrnující výraz pro obřady a zvyky, slavnost je kulturní fenomén širšího společenského charakteru s různým ideovým zaměřením (církvní, národní, folklorní), oslavným připomenutím významné události, památky, výročního dne (Večerková, 2015, s. 12).

Já to vnímám jako způsob, který nám umožňuje utužovat vztahy s druhými lidmi, dávají smysluplnost našemu životu a činí nás šťastnějšími. Tyto zkušenosti, způsoby myšlení následně předáváme dalším generacím.

Podle Šottnerové (2009) o obyčejích víme málo a málokdy se je snažíme opravdu pochopit.

Trochu mi to připomíná nás lidi. Mnohdy nechápeme druhého člověka v určitých situacích, dokud si nevyslechneme jeho příběh. Kdy se narodil, kde a jak žil, čím vším si prošel. Tím nám najednou dojde, proč je zrovna takový, jaký je dnes, a následně si můžeme připadat, jako bychom ho znali celý život. Celý obrázek o něm se nám změní. A tak to může být i s obyčejí. Nejdříve bychom měli poznat jejich samotný vznik a příběh, který by nás dovedl k pochopení. Otázkou však zůstává, zda vůbec nějaký společný začátek tradic existuje.

Jak jistě víme, každý z nás na tomto světě je originál. Dle Šottnerové (2005), s níž souhlasím, nikde po světě nechodí naše věrná kopie. Zrodíme se, jdeme si svým životem, v jeho průběhu rosteme, dospíváme, stárneme, a tím vším tak utváříme sami sebe. A tak tomu není jinak se světem a státy na této planetě. Všechny země mají své vlastní zachovalé obyčeje, které během jejich existence vznikaly nebo zanikaly. Aneb každá tradice se vyvíjela jinak, a tak má každá i odlišné kořeny. Postupem času se zvyklosti měnily, utužovaly a následně je lidé začali mezi sebou přenášet z generace na generaci. Večerková (2015) dodává to, že zvyky bývaly jakýmsi rituály a měly tak spojitost s obětními prvky, magií, či věštbou, kdy měly zajišťovat kvalitu hospodářství a zdraví člověka. To se přeneslo a propojilo s křesťanstvím, kdy křesťanští světci tak začali pomáhat druhým v různých oblastech života. Prostřednictvím svěcení a síly vycházející skrze ně tak, chrání úrodu před přírodními pohromami, a lidem tak zajišťují jejich zdraví a kondici.

Značná část zvyků a tradic se vyvinula především v náboženství. U nás se z toho směru dodržuje zvyklostí hned několik. My si můžeme připomenout například legendu Tří králů, kteří se vydali na dlouhou cestu do Betléma za právě narozeným Ježíšem, aby se mu mohli

poklonit a předat dary. O těchto třech mudrcích je zmínka v evangeliu svatého Matouše, která však neudává počet ani jména těchto poutníků. Celé ustálení tohoto příběhu proběhlo v křesťanství, kdy tak vznikla jména známých pánů - Kašpar, Melichar a Baltazar. Slavíme je šestého ledna. A co takové Velikonoce, které jsou významným svátkem křesťanské církve? Připomínáme si je po jarní rovnodennosti, první neděli po jarním úplňku, to většinou spadá na dny mezi 22. březnem a 25. dubnem. Znamenají zmrtvýchvstání Ježíše Krista, jeho umučení a následné vzkříšení. Nebo Vánoce, kdy se podle křesťanů právě v tento slavný den 24. prosince narodil Ježíšek, ke kterému lidé s vírou vzhlížejí, neboť to znamená nový a lepší život. Mohli bychom tak vyjmenovávat další a další a u každé zvyklosti bychom našli zcela jiný vývoj a vznik (Šottnerová, 2008).

Pak jsou tu takové svátky, které jsou spjaty s přírodou, různými mýty a pověstmi mezi lidmi. Můžeme si vybavit masopust - tradici, která je známá jako nejdelší veselice v roce a začíná po šestém lednu. Původ tohoto zvyku sahá až k dobám pohanským. Oslavujeme jim konec zimního období a doufáme v lepší úrodnost, plodnost, zdraví a blahobyt. K této tradici patří především zpěv, tanec, jídlo a pití, dobrá nálada a veselí. Dodržovala se jak mezi chudými lidmi, tak i bohatými. Abychom se dostali i k přírodě a zvyklostem spojeným s ní, které lidem v minulosti nahrazovaly kalendář, mohly by nám pomoci čarodějnice a jejich pálení. Čarodějnice je známá jako symbol zla, všeho špatného a její upálení pro lidi znamená jistou očistu. Kde však tato tradice vznikla, není úplně přesně známo (Šottnerová, 2008).

Svátky a jejich vznik je tedy různý. (...) *Ve dvacátém století se velmi proměnily, což souviselo se změnami, ke kterým u nás došlo – ať už to byl vznik samostatné Československé republiky v roce 1918, druhá světová válka, změna systému po roce 1948, vpád vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 nebo další (...).* (Janovec, 2018, s. 8).

S tím se ztotožňuje Eva Večerková (2015), kdy tvrdí, že hlavním atributem je tradičnost, která znamená nepřetržité trvání v čase. Obyčeje se vyznačují jistou stabilitou, kdy se předávaly prostřednictvím tradic, a to vedlo k zachování kontinuity. Současně ale docházelo i k opačnému směru, kdy docházelo ke značným změnám. Postupem času nastávaly obměny, které ovlivňovala doba, nové hospodářské vazby, měnící se žití lidí a cílená snaha jednotlivců a spolků o zachování lidové kultury.

Každá tato událost nám něco vzala a něco na oplátku dala. Některé tradice byly potlačeny, neboť se to k dané době nehodilo, nebylo přijatelné, a některé bylo naopak třeba slavit, a tak jim byl přidělen jejich den zrodu jako významný (Janovec, 2018).

Pokud bychom se ptali, proč tedy lidé slaví zvyky a tradice, i když o nich vlastně z většiny nic nevědí, dostalo by se nám jednoduché odpovědi. Tu stručně napsala Šottnerová (2008) ve své knize, kde uvedla, že hlavním faktorem je dnešní uspěchaná doba, veškeré civilizační tlaky v ní, které znehodnocují naši emocionalitu a její projevy. Značně zapůsobil také vývoj civilizace a mnohé, zvyklosti byly tak potlačeny, zapomenuty a přečkaly jen ty, které v sobě nesou jistou zábavnost.

Značná část práce v upevňování znalostí zvyků a tradic připadá na ty, kteří tráví s dětmi také značnou část času, než jsou jejich rodiče, a to na pedagogy, zejména vychovatele. Podle Večerkové (2015) je rok úsekem času, kde se události opakují. Obyčeje tak plní různé funkce komunikační, zábavné a ochranné. Avšak každý, kdo vede mládež k zvyklostem, by měl mít podle Šottnerové (2006) jisté povědomí o tradicích našeho lidu, neboť jsou plné moudra a pokory k životu a přírodě. Kdežto to dnešním dětem chybí. Mentorováním a poučováním je dostatečně nenamotivujeme, tradice by měla projít všemi smysly.

Meze se tedy v nápadech a námětech na hravé a zábavné formy k přiblížení tradic dětem nekladou. Podstata však zůstává v tom, jak obyčeje předat dál, aby zůstaly v podvědomí dítěte. Podle Bendla (2015) je volný čas časem, kdy má dítě svobodnou volbu činnosti, a vynucování k aktivitě jakýmikoliv způsoby není dobré. Velkou roli hraje motivace, přitažlivý obsah činnosti, vhodné metody a formy práce.

Pouhou scénkou, písničkou nebo slovním předáním v dítěti ale dostatečně zájem nevzbudíme, neboť tím celý obyčej nepochopí, nepozná. Dítě by mělo pochopit význam dané činnosti a mělo by mu to cosi dát. Mělo by se to ho nějak dotknout, zanechat co nejvíce pocitů a zážitků. A aniž by si to ještě uvědomovalo, tak i jisté poznatky třeba právě tak z lidové kultury.

Motivovat můžeme po několika stránkách. Neměli bychom však zapomenout na přitažlivost, pestrost činností, odpočinkové, rekreační a zájmové zaměření. Děti mají v dnešní době k dispozici několik možností k zábavám, a tak bychom měli hledat takové prostředky, které

budou pro děti natolik zajímavé, abychom dosáhli stanovených výchovných cílů (Bendl, 2015). Jak již zmiňuje i B. Hájek (2003), aby děti byly aktivní, je potřeba vzbudit v nich zájem o danou činnost, který vede k uspokojení specifických potřeb - sebevyjádření, poznání, sdělení, seberealizace, uznání atd. Každá aktivita vyžaduje vnější podmínky, jako jsou pomůcky a vhodné prostředí. Pak dítě zaujímá postoj k daným činnostem a základem postoje jsou jeho potřeby. *Postoje (tedy i potřeby) jsou motivačními dispozicemi, které se uplatňují jako činitele regulující chování vůči jiným subjektům, situacím či nabízeným činnostem. (...) Motivace prováděna pedagogem vyvolává potřebu a současně ukazuje cestu, jak ji uspokojit* (Hájek, 2003, s. 67).

Motivace nám pak říká, proč je daná činnost vykonávána. Má tak udržet dítě aktivní, vyvolat určité chování a vést průběh činnosti žádoucím směrem. Měli bychom vycházet z kladných zkušeností dítěte, udržovat jisté napětí, očekávání a ocenění. Uspokojíme-li dítě v činnostech, má tendenci tuto činnost opakovat, a to může vést ke stereotypu. Když však neuspěje, může přenést zájem jinam. A tak je tedy důležité oceňovat nejen výsledky, ale i celý průběh činnosti, aby se u dětí vědomí úspěšnosti vytvářelo a posilovalo. Motivace má být přiměřená věku dítěte a posilovat žádoucí chování. To je to, co má dítě zvládnout, naučit se a udělat. A takové motivy vychovatelka používá, těmi mohou být zážitky a prožité situace, z vycházky, z četby, nebo vyrobit dárek druhému pro radost atd. Pokud slýcháme, že jsou děti čím dál víc neaktivní, je to zřejmě proto, že nabídka, organizace, řízení či prostředí nebyly dostatečně adekvátní zájmům dítěte (Hájek, 2003).

Zaujmout můžeme tedy několika způsoby. Kdybychom chtěli dětem předat příběh o dané tradici, mohli bychom ho přečíst, ale to přece projde pouze sluchem. Tím by nám mohlo pomoci představení, kdy se ke sluhu přidává zrak. Má-li ale projít všemi smysly, pak by si dítě mohlo příběh samo prožít ve scéně, kde by si zkusilo samotnou dramatizaci a došlo by tak většímu pochopení onoho zvyku. Chceme přece, aby předávaná informace zůstala v podvědomí dítěte co nejdéle, a tak ho do samotného děje můžeme takto vtáhnout.

Toto celé by si měl pedagog dle mého rozdělit na delší dobu. Aneb opakování je matka moudrosti a čím více si bude dítě procházet tradicí a vše si osahávat, tím více mu toho zůstane v podvědomí. Dítě může během rozvržené doby překonávat různé úkoly. Kdyby se jednalo například o Vánoce, mohlo by vykrajovat perníčky, pouštět lodičky, zapojit fantazii

při tvoření a vyrábět vánoční ozdoby atd. A daly by se vymýšlet další a další aktivity k jednotlivým tématům.

Nejběžnější a nejpřirozenější formou je hra. Všestranně rozvíjí celou osobnost dítěte. Plní funkci poznávací, pohybovou, procvičovací, zároveň rozvíjí fantazii, tvořivost a emocionalitu. Díky hře tak diagnostikujeme, relaxujeme a zdokonalujeme sociální zralost dítěte. Je to významný výchovný a vzdělávací činitel, který připravuje dítě na život prostřednictvím získaných zkušeností v nejrůznějších sociálních rolích. Z pedagogického hlediska se dělí na rytmicko-hudební, psychomotorické, slovní, napodobovací, dramatické aj. (Šottnerová, 2009).

Dále je podle Bendla (2015) nejvhodnější formou malá skupinová práce, tj. počet dvaceti osob. Výhodou pak bývá, že děti mají možnost komunikovat tváří v tvář, společně poznávat a ovlivňovat. Navíc má vychovatel větší možnost k individuálnímu působení na jednotlivce. Dále je dobré vytvářet heterogenní, různorodé výchovné skupiny. Tomu se rozumí skupina složená z různých věkových kategorií, chlapani i dívky dohromady. Děti se tak učí od starších, vzájemně si pomáhají a působí přirozené vzory. Navíc se v těchto skupinách pohybujeme během života. Nehodí se však ke každé činnosti, například při sportování, kdy by děti mezi sebou měly měřit své síly. Práce tak může být pro pedagogy náročná, co se týče sestavování programu, který by měl být promyšlený, přínosný, nápaditý a tvořivý pro všechny.

Myslím si, že pro upevňování znalostí zvyků a tradice jsou heterogenní skupiny ideální. Spousta družin nemá tolik prostorů, aby byla družina složena homogenně. A tak je zřejmě ve většině případů spojena s dvěma a více ročníky. Starší děti pomáhají mladším, zdokonalují tak své povědomosti o obyčejích a předávají dosavadní vědění ostatním. Můžou si taky samy na sobě otestovat, zda by dokázaly dostatečně přiblížit jistou tradici druhým. Učí se mezi sebou komunikovat. Jak říká P. Gavora (2005), komunikace má spoustu významů, avšak i když se komunikuje v různých situacích, sledují se různé cíle a dochází k všelijakým výsledkům. Dorozumívají se, sdělují a vyměňují si informace. Učí se tak mezi sebou naslouchat a přijímat názor druhých.

Pokud máme vhodné prostředí, metody a formy k práci, pak se můžeme nechat unášet celým rokem. S dostatečnou motivací provádět děti zvyky a tradicemi, které se vážou k jednotlivému období, měsíci a dnu. Důležité je mít určité povědomí o obyčejích a umět je

zábavně a přitažlivě předávat dalším generacím. Nemělo by se zapomínat na to, aby tradice prošla skrze nás a naše smysly, abychom došli k jejich dostatečnému pochopení. K tomu by se měla vázat různorodost aktivit, aby si v nich každé dítě našlo jistou přitažlivost a spojilo se tak s obyčejem. A tím nebyla zcela zapomenuta česká lidová obřadnost. Aby se například nestalo to, že by nás za nějaký čas navštěvoval na Vánoce Santa Klaus namísto Ježíška, nebo že stále máme v Česku i dušičky, které se začínají překrývat s americkou podobou tohoto svátku, a to Halloweenem. Ten je také jistou formou přitažlivý, děti se rády vydávají za někoho jiného a s velkou chutí vytváří vlastní masky. Kde mohou prosadit také kousek ze svého „já“ svou tvořivostí a fantazií. Když už se ale rozhodneme zařadit takovéto obyčeje, nezapomínejme zároveň i na ty naše, české. Ty, které mají také své kouzlo a jistou přitažlivost.

Seznam použité literatury v odborné eseji:

BENDL, Stanislav. *VYCHOVATELSTVÍ: Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015, 312 s. ISBN 978-80-247-4248-9.

GAVORA, Peter. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-104-9.

HÁJEK, Bedřich a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, 160 s. ISBN 80-7178-751-5.

JANOVEC, Ladislav. *Český rok: Lidové zvyky a tradice nejen pro děti*. 2. dopl. vyd. Říčany: SUN, 2018, 160 s. ISBN 978-80-7567-319-0.

PATERKO, Ladislava. *Naše tradice*. 2. dopl. vyd. Praha: Formall CWS, 2017, 160 s. ISBN 978-80-905531-3-2.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Léto a podzim: zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry*. Olomouc: Rubico, 2006. ISBN 80-7346-066-1.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Adventní čas: zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry*. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-050-5.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Velikonoce: původ, zvyky, hry, pohádky, návody a náměty*. Olomouc: Rubico, 2004. ISBN 80-7346-044-0.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Zima: zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry*. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-059-9.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: Původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9.

VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti: v české lidové kultuře* [online]. Praha: Vyšehrad, spol. s r. o., 2016 [cit. 2021-03-22]. ISBN 9788074296765. Dostupné z: <file:///C:/Users/petyk/Documents/obyceje-a-slavnosti-v-ceske-lidove-kulture.pdf>

4 Seznam prostudované odborné literatury vážící se obsahově k předmětu studia

BENDL, Stanislav. *VYCHOVATELSTVÍ: Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015, 312 s. ISBN 978-80-247-4248-9.

GAVORA, Peter. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-104-9.

HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Sociální psychologie*. Praha: Texty pro distanční vzdělávání-garant PhDr. J. Kohnová, 2003. ISBN 80-7290-118-4.

HÁJEK, Bedřich. *Právní vědomí vychovatele*. Praha: Texty pro distanční vzdělávání-garant PhDr. J. Kohnová, 2003. ISBN 80-7290-116-8.

HÁJEK, Bedřich a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, 160 s. ISBN 80-7178-751-5.

JŮVA, Vladimír. *Základy pedagogiky: pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8.

NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0738-1.

PAUKNEROVÁ, Daniela a kolektiv. *Psychologie pro ekonomy a manažery*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2012, 259 s. Management (Grada). ISBN 978-80-247-3809-3.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

STODŮLKOVÁ, Eva a ZAPLETALOVÁ, Eliška. *Pedagogika: pro střední školy*. Beroun: Machart, 2011. ISBN 978-80-87517-22-2.

5 Konspekt knihy

Název knihy:

HÁJEK, Bedřich a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Školní družina*. 2003. Praha: Portál, 2003, 147 s. ISBN 8071787515.

Klíčová slova:

Školní družina, výchova, vychovatelství, volný čas, vychovatel

Autoři:

Bedřich Hájek a PhDr. Jiřina Pávková jsou spoluautoři knihy „Školní družina“, ve které jednotlivě popisují části školní družiny, pracovníky tohoto zařízení a práci s dětmi, a seznamují nás s nimi.

Bedřich Hájek je absolventem Univerzity Karlovy. Působil v kulturních a výchovných zařízeních. Přednášel své znalosti z oboru pedagogiky, psychologie a také se zajímal o výchovu mimo vyučování. Následně vydal několik svých prací o sociologické a pedagogické práci, o volném čase a kulturních zálibách, o estetické výchově a aktivitách volného času. Dalším významným autorem knihy je paní doktorka Pávková, která je odbornou asistentkou Katedry technické výchovy na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, také je garantem kombinovaného studia vychovatelství a pedagogiky volného času. Vyдалa několik metodických portálů a učebních textů pro pedagogy volného času, konkrétně vychovatele. Tak dali knize značný nádech. V samotném názvu knihy jsou sice uvedeni zmiňovaní autoři, avšak ještě je zde dodán „kolektiv“. To znamená, že jsou v knize uvedeni i další autoři, kteří měli na vytvoření této publikace svůj podíl a doplnili jednotlivé části. Tím dovedli knihu k finální verzi. Byli jimi A. Mezera, F. Mazal, A. Pavlíková, R. Dytrtová, P. Jurkovič, H. Dotřelová a M. Macek.

Zdůvodnění výběru uvedené knihy:

Školní družina je pro mnohé pouhé místo, kde děti přechkávají čas po vyučování, než nastane doba jejich odchodu k domovu. Nebudu nic zastírat. I já měla takový názor. V povědomí se

mi nesla představa toho, že být vychovatelkou, není náročná práce. Že je školní družina místo odpočinku a nicnedělání. Ačkoli jsem do družiny jako žačka základní školy chodívala, nikdy jsem dostatečně nevnímala náplň pracovníků toho zařízení. A tak to má zřejmě většina z nás. V paměti mi utkvěla spousta her a vzpomínek na hřiště v prostorách školy. Nic víc. To vše se změnilo mou další životní etapou a nástupem na střední školu. Vybrala jsem si předškolní a mimoškolní pedagogiku a veškerá má tvrzení mi najednou přehodnotilo čtyřleté studium a praxe. Praxe je krásná věc, člověk si zkusí celé to působení vychovatele. Najednou začnete vnímat, a hlavně poznávat prostředí, provoz družiny, metody. Hledáte a stanovujete si cíle. To byl ten moment, kdy jsem si uvědomila, že být vychovatelkou je velká zodpovědnost a tato role by se neměla brát na lehkou váhu. Neboť dítě vedeme nejdůležitější částí jeho života, rozvoje, učíme ho připravovat se na sociální a osobní role. Dále se mi líbí, že družina nabízí dětem velikou škálu činností a aktivit. Děti jsou vedeny celým rokem a k napomáhání a seznamování je s různými aspekty života, můžeme používat právě tak i zmiňované zvyky a tradice, kterými dětem připomínáme bohatství české lidové kultury. Velmi důležité také je mít kvalitní prostor a prostředí pro vykonávání této práce, a hlavně zajišťovat takové klima družiny, aby se všichni cítili dobře, spokojeně a bezpečně. A to si myslím je výzva všech pedagogů.

A právě tehdy během praxe a v uvědomění si pravé podstaty školní družiny, mi napomohla kniha „Školní družina“. Knihu mi doporučila učitelka praxe, kterou jsem absolvovala během středoškolského studia. Snažila se mi tím ukázat správný pohled na toto zařízení a já jí za to děkuji. Kniha se následně stala mým průvodcem, během mého působení ve školní družině.

Struktura knihy:

Začátek knihy patří předmluvě a úvodu. Dále je kniha členěna do čtyř hlavních kapitol, které jsou následně podrobně rozepsány do podkapitol, týkajících se daného tématu. První kapitola „Východiska“ je rozepsána do pěti bodů (školní družina-cíle, funkce, historie, požadavky pedagogiky volného času, vývojová charakteristika dítěte, kdo je vychovatelka), druhá kapitola „Podmínky činnosti školní družiny“ má devět částí (prostředí a prostory, dokumentace, plánování, hodnocení, režim dne, motivace, spolupráce vychovatelek s rodiči a učiteli, prezentace činnosti), třetí kapitola „Činnosti ve školní družině“ je též rozdělena na

devět podkapitol, kde jsou zahrnuty jednotlivé činnosti (výtvarné, pohybové, rukodělné...) a příprava žáků na vyučování, čtvrtá kapitola je věnována právním a bezpečnostním předpisům, u níž jsou rozepsány dva body (některé právní předpisy a bezpečnost ve školní družině). Počet stran v celé knize je 154. Je přehledná, dobře se v ní čtenář orientuje a vše je podrobně vysvětlováno.

1. Východiska (s. 11 – 42)

První kapitola pojednává o tom, co je to školní družina. Jaké jsou její cíle, poslání, funkce, historie a jaké je její postavení mezi ostatními školskými zařízeními. Dle mého je důležité, a poukazuje na to i Hájek, uvědomit si, že školní družina probíhá mimo vyučování, je určena pro volný čas dětí a neslouží jako pokračování školní výuky. Slouží dětem mezi výukou ve třídách či pobytem doma a má svá specifika. Plní funkci sociální (zejména z pohledu rodičů), odpočinkovou, rekreační a zájmovou. Toto mi přijde jako podstatná věc. Nikdo by neměl družinu zaměňovat s místem, které by sloužilo pro doučování žáků, jak si v mnohých případech někteří zákonní zástupci mohou myslet. Školní družina má také i svůj obecný cíl, a to výchovu všestranně rozvinutého člověka prostřednictvím složek výchovy: mravní, tělesné, rozumové, pracovní a estetické, s ohledem na aktuální dění ve společnosti, její nástrah a má tak vybavit dítě vědomostmi, dovednostmi a postoji, aby jim mohlo čelit. Je tak vhodné vycházet z jednotlivých typů učení:

- *Učit se znát (získávat vědomosti, učit se objevovat věci, řešit problémy...)*
- *Učit se „jak na to“ (získávat osobní dovednosti, schopnost komunikovat a pracovat s druhými...)*
- *Učit se žít společně (rozvoj porozumění s druhými, chovat se k ostatním tak, jak chceme, aby se chovali oni k nám...)*
- *Učit se být (žít svůj život tak, jak se mi to zdá být správné...)* (s. 15)

To mě přivádí k zamyšlení nad tím, jaký typ učení nejvíce rozvíjí mé oddělení školní družiny. Dle mého názoru by se měly prolínat všechny typy dohromady, neboť v sobě každý nese jistou důležitost. Možná, že se mnohdy snažím více děti učit novým věcem a rozvíjet

nové vědomosti, co se týče přírody, naší kultury, a tím ztrácím vyváženost těchto všech typů učení. Kladu důraz na „učit se žít společně“, neboť mám heterogenní skupinu a je pro mě podstatou, aby děti uměly mezi sebou vycházet, podporovat se, podpírat slabé a následovat silné. Zkrátka chovat se k sobě tak, jak chceme, aby se ostatní chovali na oplátku k nám. Samozřejmě se snažím nezapomínat na rozvoj vnitřních kvalit žáka. Neboť pocity a názory dětí by nám neměly být lhostejné.

A abychom mohli plnit tyto cíle, je důležité podle Hájka mít vytvořené vhodné prostředí pro společnou činnost dětí. Nestresující, splňující podmínky podnětnosti, navozující kreativitu a dávající příležitost k seberealizaci. Aby se mohly děti plně rozvíjet, může školní družina plnit funkce sociální, relaxační, regenerační, kompenzační i výchovnou, kdy vychovatelka dohlíží a vede děti k lepší, rychlejší samoobsluze bez stresů a vynaložení velkého úsilí.

Volnočasová aktivita se řídí nejen obecnými pedagogickými zásady pro výchovnou činnost, jako je: zásada přiměřenosti, názornosti, cílevědomosti, posloupnosti, kladné motivace, vyzdvihování kladných rysů osobnosti atd., ale také je kladen na pedagogy důraz pro specifické požadavky při výchovném působení, jak zmiňuje Hájek, a následně, dodává požadavky:

- Požadavek pedagogického ovlivňování volného času – vychovatelka vytváří pro děti různé zájmové činnosti nabídkou alternativních aktivit, pomůcek a her, vybavením družiny...
- Požadavek dobrovolnosti – *Volný čas ve zjednodušené pracovní definici můžeme chápat jako oblast svobodné volby jedince. Znamená dobrovolnou účast dětí na činnostech* (s. 23). Děti vstupují do nabízené činnosti dobrovolně.
- Požadavek aktivity – Děti by se měly podílet na plánování, přípravě, realizaci i hodnocení dané aktivity.
- Požadavek seberealizace – Každý jedinec by měl uplatnit své vlohly a být v činnostech úspěšný. Oceňuje se snaha.
- Požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření – Dítě by mělo mít možnost odpočinku a regenerace v jednotlivých činnostech.
- Požadavek zajímavosti a zájmovosti – patří sem pestrost a přitažlivost aktivit, která se týká obsahu, metody a formy práce.

- Požadavek jednoty a specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování – zahrnuje požadavek spolupráce s učiteli a vychovateli při vzájemném doplňování školního vyučování.

Já souhlasím především s požadavkem pedagogického ovlivňování volného času. Jelikož dnešní děti mají zájem převážně o telefony, na kterých hrají hry. A to si myslím, vzbuzuje v dětech jistou agresivitu. Následně ztrácejí schopnost v navazování vzájemné komunikace mezi sebou. Neumí se samy od sebe zabavit, a tak je na vychovatele kladen větší nátlak ze strany toho, jak dítě správně zaujmout a motivovat. Dítě bychom také neměli násilně do činnosti nutit, tím bychom mu danou aktivitu mohli znechutit a to přece nechceme. Co se týče požadavku aktivity, zaměřila bych se na hodnocení. Dítě se naučí přijímat názor od ostatních a ostatní zase své názory vyjadřovat. Nemělo by to však sklouznout ke kritice, nechceme nikomu ublížit, ale pomoci. Brát to jako radu ke zlepšení. Ať vědí, na čem zapracovat. A takto to vysvětlit i žákům. V čem vidím rezervy a co bych zlepšila do budoucna, je spolupráce učitelů s vychovatelkami – požadavek jednoty a specifičnosti vyučování výchovy mimo vyučování, neb mám pocit, že vychovatelé jsou nedocení.

Dále se v knize můžeme dočíst, jaké jsou nejdůležitější vývojové charakteristiky dítěte v mladším školním věku. Kdy kapitola, kterou popisuje Pávková, pojednává o tom, že každé dítě je jedinečné, mají odlišné vrozené předpoklady, pochází z různých sociálních prostředí a působí na ně odlišné vlivy. Na to je třeba dle mého neustále myslet. Díky autorce se také můžeme dočíst o tom, jaký je tělesný vývoj, kdy velkou roli hrají pohybové aktivity. Psychický vývoj, kde se autoři zaměřují na rozum a citovou složku. Načež se dovíme, že dítě ovlivňuje z velké části také prostředí, vyučování a činnosti. Následuje sociální vývoj, kde dítě začíná s navazováním sociálních vztahů. Dočítáme se o charakteristice osobnosti, jenž má pro dítě velký význam hra, u které se jeho charakter mění. *Při posuzování osobnosti dítěte v mladšího školního věku je nutno brát v úvahu, že vlastnosti se teprve vyvíjí, jsou nehotové a nelze je ještě chápat jako trvalou, neměnnou charakteristiku dítěte* (s. 30). Klíčové postavení v tomto období má i práce, neboť se dítě učí sebeobsluhu, pomoci kamarádům atp. Další formou činnosti je spontánní kresba, kde se projevuje intelektuální vývoj dítěte, to již udává Pávková. A také, že je kresba realistická a tvořena do detailů,

později však děti začnou porovnávat výtvary se skutečností a to může vést k nespokojenosti a nechuti v pokračování ve spontánním kreslení.

Když jsem nastoupila do mé nynější práce ve školní družině, zarazilo mě, jak spousta dětí přistupuje k výtvarným činnostem s nechutí. Trvalo mi několik měsíců vzbudit v dětech zájem a dostatečnou motivaci, aby našly chuť k této aktivitě. Není přece nic krásnějšího, než přenést na papír kousek ze svého „já“, a tak vyjádřit své pocity.

K této kapitole o vývoji a charakteristice osobnosti dítěte dodává Pávková nejčastější výchovné problémy. Mezi které patří: dětská neposlušnost, vzdorovitost, neposednost, špatný vztah ke školní práci a zlozvyky. Lhaní, krádeže, záškoláctví, agresivita a surovost patří mezi ty závažnější problémy. Důležitost spočívá v zjištění příčiny, stanovení způsobu nápravy a v důsledném uplatňování závěru. Co je však důležité, nezapomenout na individualitu a zvláštnosti dítěte!

Poslední část této kapitoly je zaměřena na roli, dovednosti, povinnosti a pracovní náplň vychovatelky a vedoucí vychovatelky ve školní družině, na kterou se zaměřil Hájek. Uvádí, že by vychovatelka měla mít osobnostní dispozice (kladný vztah k dětem, pozitivní...), měla by být vhodně oděna, schopna komunikace atp. Dovedností vychovatelky se rozumí, že dokáže vést, podněcovat a rozvíjet schopnosti dítěte. Přímé působení vychovatelky je 28-30 hodin týdně, přímé činnosti s dětmi a nepřímé činnosti 40,5 hodin týdně. Ta zahrnuje přípravu činnosti, vedení administrativy, styk s rodiči.

2. Podmínky činnosti školní družiny (s. 43-83)

Druhá kapitola, s kterou nás Hájek seznamuje, je s prostředím, prostory a materiálním vybavením školní družiny. Kdy je školní družina zařízena jako herna s vybavením a uspořádáním věku a potřebám dětí. Zařízení a vybavení odpovídá estetickým kritériím, je čisté, udržované a děti jsou vedeny k šetrnému zacházení s ním.

Nově mohou být v zařízeních zařazeny i televizory a další audiovizuální technika, která slouží k rozvoji představivosti, rozumovým vlastnostem a dovednostem dítěte.

Já dávám přednost především četbě před televizorem. Děti se tak učí zapamatování si děje, nad kterým můžeme následně společně diskutovat, a rozvíjet komunikační schopnosti.

Televizi volím v nejmenší míře. Věřím, že to může přinést nové metody a zpestření. Tomu se nebráním. Ale také nechci zapomínat na kouzlo knih a předávat jej tak dalším generacím.

Další část je věnována povinnostem vychovatelky, kterým se věnuje Hájek a seznamuje s tím, jak vést pedagogickou dokumentaci tj.: evidenci dětí, údaje o přijetí, průběh a ukončení pobytu v ŠD, které se zapisují do třídních knih, docházkových sešitů, přihlášek. Dále sem patří vedení vnitřního řádu, který obsahuje základní okruhy stanovující podmínky jejího provozu - stručný a srozumitelný. Vychovatel sestavuje měsíční plány, které mohou být obohaceny o další prvky, nebo se doplňovat s výchovně - vzdělávacími činnostmi (tolerance, rozvoj ohleduplnosti...).

Nedílná součást podmínek činností ve školní družině připadá na kontrolu a hodnocení dětí a vychovatelky. Pokud vychovatelka hodnotí dítě, neměla by svým hodnocením srážet sebevědomí žáka. Měla by oceňovat jeho přístup, postupy, pobízet ke zlepšení a zvýšení úsilí, případně nabídnout další možnost postupu. Na toto vše poukazuje Hájek, k čemuž ještě dodává hodnocení vychovatelky.

Hodnocení práce vychovatelky při hospitaci:

Hospitace je forma zpětné vazby, je to nezaujatý pohled, zhodnocení činnosti vycházející z konkrétních podmínek a zhlédnutých aktivit (s. 60). Hodnotí se zvolené činnosti k věku dětí, obsah a přitažlivost. Jak dokáže vychovatelka motivovat před aktivitou, ale i během ní. Měla by zvládnout komunikaci a naslouchání, celkovou organizaci dané činnosti a závěrem vše zhodnotit.

Důležitá je také kontrola pedagogické dokumentace.

Uspořádání činnosti a její časové rozvržení tvoří režim dne, týdne či roku. Pávková uvádí, že je zapotřebí brát v potaz kondici člověka, kdy v některých časových obdobích je výkonnost člověka znát. Dle toho je nutno režim dne přizpůsobit. Zejména při ranní družině, po vyučování a obědě zařazujeme klidné a nenáročné, odpočinkové činnosti. Po odpočinku zařazujeme pohybové činnosti, které střídáme a prolínáme s jednotlivými druhy činností.

Abychom vyvolali zájem a účast na aktivitě, je důležitá podle Hájka motivace, kdy uspokojujeme svoje specifické potřeby, fyziologické potřeby a také psychické.

Motivovat můžeme oživením zážitku, rozhovorem o zážitcích. Nejlepší motivací pak bývá radost z činnosti, zájem o činnost, také úspěch a zvědavost.

Následně se v druhé kapitole dočteme o spolupráci vychovatelek školní družiny s učiteli a rodiči. *Spolupráce učitelů s vychovatelkami předpokládá, že obě strany jsou dobře informovány o charakteru výchovné práce ve vyučování i ve školní družině. Obě oblasti pedagogického působení jsou stejně náročné a významné (...). Podmínkou úspěšné spolupráce je vzájemný respekt (s. 70).* Nutností je také spolupráce vychovatelek s rodiči a dalšími rodinnými příslušníky, kdy jsou si obě strany partnery při výchově dětí.

Toto ve mně vzbuzuje mnoho pocitů. Stále se setkávám s větším problémem komunikace a spolupráce s rodiči. Respekt a úcta k pedagogům čím dál víc upadá a to bohužel odkoukávají i děti. Učitelé tak ztrácí autoritu.

Následně Hájek dodává, že spolupráce mohou být různé, avšak mezi klasické patří: individuální, telefonický rozhovor, písemný kontakt či třídní schůzky.

Závěr kapitoly je vyhrazen image školy, která pojednává o tom, jak může být daná družina viděna a vnímána okolím. A následně spolupráci školní družiny s dalšími subjekty.

3. Činnosti ve školní družině (s. 85-129)

Ve třetí kapitole se dočítáme o sociálním učení a činnostech ve školní družině, na které poukazuje Mezera. Uvádí, že v dnešní době se řeší nespočet porušování kázně mezi vrstevníky a jejich konfliktů. Žáci by tak měli být systematicky vedeni k tomu, aby uměli těmto konfliktům předcházet. V tomto směru hraje významnou roli školní družina, která vede kvalitu žáka k sociálním vztahům k vrstevníkům. K osvojování sociálních dovedností patří i sociální kompetence: schopnost vyjádřit svůj názor, zahájit konverzaci, pochválit druhého, požádat kamaráda ke hře, požádat o pomoc, přijmout pochvalu...

Dle mého názoru je podstatné budovat v dětech sebevědomí a umění vyjadřovat vlastní názor, ale zároveň je učit přijímat i kritiku, s kterou mají děti problém, a neumí ji dostatečně přijímat.

Důležitou roli ještě dle Mezery hraje komunikace vychovatelky a aktivního naslouchání žáka, kdy vychovatelka získává potřebné informace o dětech.

Kapitola následně pojednává o různých činnostech ve školní družině, jako jsou:

- Pohybové a tělovýchovné aktivity, které popisuje Mazal. Patří sem aktivní uplatnění osobní hygieny, posilování pozitivního vztahu k pohybovým hrám, znalost pravidel aj. Organizace a realizace by měla být uzpůsobena dovednostem dětí a danému času. Z hygienického hlediska má být cvičební úbor a přiměřená zátěž. Využíváme také různé vybavení k daným činnostem. Prostřednictvím hry dítě vstupuje do různých sociálních rolí, vnímá role druhých a učí se řídit vlastní činnost.
- Výtvarné činnosti specifikuje Pavlíková. Nemusí být zahrnuty pouze výtvarné projevy. Význam najdeme i v různých typech vycházek, kulturních nebo společenských akcí, společenských hrách, a snadno se tak stávají motivací. Je prostor pro spontánní činnosti. Při odpočinkových činnostech: volná kresba, jednoduché ilustrace, při rekreačních: kreslení do písku, do sněhu a během zájmových činností: tvorba z přírodnin a přírodního materiálu. Důležitým činitelem výtvarné výchovy je formování estetického vztahu k životnímu prostředí, žáci se seznamují s kulturními tradicemi, druhy umění (při besedách, výstav, v literatuře...).
- S rukodělnými činnostmi nás seznamuje Dyrtrtová. Píše, o rozvoji jemné motoriky, trpělivosti, pečlivosti, přesnosti, citu pro materiál, estetickém a prostorovém cítění dítěte. Děti se učí soustředěnosti, aby došly k chtěnému cíli. Seznamují se s pracovními návyky, využívají různé funkční materiály, náradí a pomůcky. Organizace se dělí na tři části: úvodní - příprava prostředí a pomůcek, expoziční - vysvětlení postupu a závěrečné – zhodnocení práce. Dělí se podle druhu používaného materiálu (přírodniny, modelovací hmoty, papír, textil, stavebnice a stavebnicové prvky). Důležitá je hygiena a bezpečnost.
- Hudba a tanec, tato část patří autoru Jurkovičovi. Uvádí, že se děti učí vnímat a cítit hudbu. Zpěv se může využívat při jakékoliv činnosti, přináší uvolnění a navozuje lepší atmosféru. Využívají se Orffovy nástroje: tamburína, triangl, paličky, bubínek, činely aj. Díky nim se děti učí rytmu, rozeznávají zvuk nástrojů a mohou tak melodii doprovázet zpěvem. Obsah zpěvu a hraní se liší podle věku dětí.

- Literárně – dramatickou činnost a rozvoj komunikativních dovedností popisuje Dotřelová. *Dramatická výchova poskytuje přímou zkušenost. To znamená, že dítě nezískává pouze strohé informace, ale pocity a prožitky, které se pojí k určité navozené situaci* (s. 111). Autorka uvádí, že se jedná o divadelní představení nebo jiné formy veřejného vystupování. Dramatická výchova je dobrá pro komunikační rozvoj (techniku řeči, dechu, artikulace). Vhodný počet pro tuto činnost je 10-20 dětí. Literární výchova má vzbuzovat u dětí zájem ke čtení, vnímání děje podněcuje k širšímu slovnímu projevu při kladení otázek.
- Přírodovědecké a vlastivědné zájmové činnosti vysvětluje Pávková. Probíhají při pobytu venku. Cíle vychází ze tří oblastí: rozumové (získávání nových poznatků, vědomostí), citové (radost z poznávání a objevování) a volní (vedení dětí k ochraně životního prostředí).
- Co je to výpočetní technika, upřesňuje Macek. Tvrdí, že základem práce žáků s počítačem je hra, která rozvíjí tvůrčí schopnosti, pomáhá při přípravě na výuku, podporuje spolupráci spolužáků, vyžaduje kontakt s učitelkou. Nevhodné jsou ale bojové hry překypující brutalitou, násilím a jsou nepřiměřené věku žáků.
- Přípravu žáků na vyučování uvádí Pávková. Role hrají požadavky rodičů, učitelů, doba pobytu v ŠD, prostory a prostředky, počty dětí a jejich individuální zvláštnosti. Vychovatelka má znát základní pedagogické dokumenty-osnovy, učebnice. Úkolem vychovatelky však není doučování, ale vedení dětí k samostatnosti a vytvoření vhodných podmínek pro učení, pomáhá radou a upozorňuje na chyby.

4. Právní a bezpečnostní předpisy (s. 131-147)

S touto kapitolou seznamuje Hájek, kde uvádí, že by vychovatelka měla znát ustanovení vztahující se k práci s dětmi a činnosti školní družiny. K tomu patří i právní předpisy: ústavní zákony, zákony, nařízení vlády, vyhlášky ministerstev, krajů a obcí. Ty jsou doplněny dalšími normami-pokyny, metodickými pokyny, zřizovací listinou atd.

Vychovatelka má dohled nad nezletilým a odpovídá za jejich bezpečnost. Při první schůzce jsou děti proškoleny vychovatelkou ohledně organizace družiny, předpisech a bezpečnosti v

místnosti, v tělocvičně, při akcích a koupání. Pověřená osoba odpovídá za úměrný počet a to 25 dětí.

Vychovatelka odpovídá za děti svého oddělení při výletech, tematických vycházkách či pobytu venku od doby a místa srazu až do doby ukončení činnosti rozvrhu, pokud si rodiče písemně nevymaní, že dítě odejde dříve či na jinou činnost a opět se samostatně vrátí (s. 140).

Dočteme se o tom, jak má pedagog volného času jednat při úrazech dítěte. Je to cenná rada, neboť s úrazy dětí se můžeme setkávat často, v podobě modřenin, odřenin, které mohou nastat během her. S nimi se dle mého setkala každá vychovatelka, a tak by měla vědět, jak při takové nemilé situaci jednat.

V závěru knihy se dočítáme o vyhlášce č. 87/1992 Sb., o školních družinách a školních klubech – zřizování a organizace družiny a klubu, provoz, zařazování žáků, výchovně-vzdělávací činnosti, docházka, péče, prostory, dokumentace školních klubů a družin. Poslední část patří metodickým pokynům k postavení, organizaci a činnostem školních družin (č. j. 17 749/2002-51) – poslání školních družin, řády, organizace, činnosti, prostředí, pedagogická dokumentace, plánování činnosti.

Přínos knihy:

První kapitola mi objasnila pravou podstatu školní družinu. Je zde krásně uvedeno, s čím bychom si toto zařízení neměli plést. Plní několik cílů, které by se měly mezi sebou neustále prolínat a dle mého by se na ně nemělo zapomínat. To mě dovedlo k poslání školní družiny. Nedílnou součástí jsou požadavky, které tvoří jednotu s pedagogickými zásadami. Seznámila jsem se s vývojovou charakteristikou dítěte v mladším školním věku v oblastech tělesného, psychického a sociálního vývoje. Kdy je velmi podstatné uvědomovat si jeho jedinečnost. Dále jsem se dočetla o historii výchovy, která mi ukázala nelehkou cestu vývoje školních družin. A abych se dověděla, co by taková pracovnice školní družiny měla znát a umět, to mi poskytla a ukázala kapitola o předpokladech vychovatelky.

Ujasnila jsem si, jak má vypadat vybavení, prostředí a prostory školní družiny, což hraje velkou roli v rozvoji dítěte. Jakým způsobem by mělo probíhat hodnocení, aniž bychom

kohokoli demotivovali. Utvrdila jsem se v tom, jak by měl probíhat režim dne, na co si dávat pozor. A jak by měla fungovat spolupráce školní družiny mezi učiteli a rodiči, neboť i když to není v dnešní době jednoduché, hraje to významnou roli ve výchově dítěte.

V předposlední řadě jsem se seznámila s tím, jak je důležitá komunikace. Školní družina je místo sociálního učení. Obeznámila jsem se různými aktivitami a činnostmi ve školní družině a jejich působení na rozvoj jedinců. Bylo zde krásné nahlédnutí k přípravě žáků na vyučování, kdy vychovatelka může být nápomocná, a tvoří tak vhodné podmínky a prostředí pro tuto aktivitu.

Závěr knihy mě vtáhl do nahlédnutí právních a bezpečnostních předpisů. Zjistila jsem, že je důležité sledovat jejich aktuální platnosti.

Tuto knihu bych doporučila nejenom těm, kteří mají zájem o práci ve školní družině, ale i ostatním, kteří družinu využívají. Dostane se jim tak skvělého nahlédnutí do celého chodu a hlavně pochopení celého tohoto zařízení. Patřila jsem k těm, kdo měl skeptický, ovšem mylný názor o této instituci a práci v ní. Vše jsem zlehčovala a názor neměla hodný vychovatelky. Teď to vím. Tato kniha mi však ukázala správný pohled na práci vychovatelky, na co bych neměla zapomínat. Především je nutné brát toto povolání jako jakési poslání, neb tvořím harmonicky rozvinutého člověka, připraveného čelit všem nástrahám společnosti.

6 Profesiografický rozbor vychovatele ve školní družině

Profesiografii je možné chápat jako souhrnné označení rozmanitých metod a metodických přístupů zaměřených na zkoumání a rozbor určité profese, na poznání jejích psychologicky významných charakteristik (Pauknerová 2012, s. 70).

Podle Pauknerové (2012, s. 153) je profese druh pracovní činnosti, vyžadující specifickou přípravu, konkrétní soubory vědomostí, dovedností a specializovaných úkolů (činností).

Profesiografický rozbor obvykle zahrnuje následující informace:

- *všeobecnou charakteristiku profese – soupis úkolů a prostředků potřebných pro výkon profese,*
- *souhrn povinností pracovníka – podle organizačních řádů a technologických předpisů,*
- *popis obsahu pracovní činnosti a jí odpovídajících úkonů a operací,*
- *popis pracovních podmínek – technických, ekonomických i společenských,*
- *inventář požadavků na pracovníka – odborných, fyzických a zdravotních, psychických a osobnostních,*
- *popis postavení profese ve společnosti a rozsah společenské odpovědnosti pracovníka (Pauknerová 2012, s. 155)*

Veškeré informace následně shrnuje profesiogram = charakteristika dané profese.

Všeobecná charakteristika profese

Bendl (2015) uvádí, že je možno chápat vychovatele dvěma způsoby. Zaprvé jím může být kdokoli nebo cokoli, co vychovává – záměrně ovlivňuje (např. člověk, rodič, prostředí, stroj). Zadruhé je vychovatelem ten, kdo působí v katalogu profesí a má odbornou kvalifikaci definovanou zákonem.

Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, v § 2 uvádí, že pedagogickým pracovníkem je kdokoli, kdo vykonává přímou pedagogickou činnost a tudíž působí na vzdělávaného. Tím dotyčného vychovává, vzdělává, avšak na základě zvláštního právního předpisu.

Odborná kvalifikace vychovatele

Jak dosáhnout tohoto povolání, radí ve své publikaci B. Hájek, B. Hofbauer a J. Pávková (2003) následovně:

- studiem na střední pedagogické škole s maturitní zkouškou,
- studiem na vyšší odborné škole s příslušným zaměřením, doplňujícím pedagogickým studiem, které zajišťují pedagogické fakulty nebo katedry pedagogiky jiných vysokých škol,
- studiem oboru na vysoké škole,
- vysokoškolským studiem učitelství podle vyhlášky MŠMT ČR.

Avšak přesný seznam, jak získat odbornou kvalifikaci a společná ustanovení, se lze dočíst v zákonu o pedagogických pracovnících § 16 a § 22 zákona č. 563/2004 Sb.

Vychovatelé vykonávají svou činnost na základních, středních školách a školských zařízeních pro volný čas (družina, kluby), to upřesňuje Bendl (2015) ve své knize.

B. Hájek (2003) dodává, že vychovatel má vědomosti o věkových zvláštностech a právním vědomí o bezpečnosti práce s dětmi. Umí uplatňovat pedagogické metody, postupy a zásady ve své práci.

Souhrn povinností vychovatele

Pracovní doba vychovatele při plném úvazku je stanovena na 40 hodin týdně. Ta je rozdělena na přímou a nepřímou pedagogickou činnost.

Pracovní doba a míra přímé pedagogické činnosti jsou upraveny a uváděny v dokumentu MŠMT následovně:

- zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“),
- zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce,
- nařízením vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně-pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické

činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „nařízení vlády č. 75/2005 Sb.“),

- vyhláškou č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí.

Přímá pedagogická činnost

Hájek (2003) udává rozsah přímé pedagogické činnosti, a to 28 - 30 hodin týdně. Stanovuje se tak na pololetí školního vyučování nebo celý školní rok. Počet hodin práce stanovuje ředitel podle provozu družiny.

Do přímé výchovné práce Hájek (2003) dále zahrnuje:

- veškerou práci s dětmi od doby jejich převzetí od zákonných zástupců, nebo po skončení výuky, až do odchodu dětí domů,
- výchovné činnosti v jídelnách – upevňování stravovacích návyků, organizované činnosti během výchovně-vzdělávacích aktivit.

Nepřímá pedagogická činnost

Na práci související s přímou pedagogickou činností připadá 12 - 10 hodin týdně. Jak zmiňuje B. Hájek (2003) ve své publikaci, místo naplňování této činnosti určuje taktéž ředitel a následně dodává, co se do těchto činností zahrnuje.

Do náplně nepřímé výchovné činnosti patří:

- přípravy na výchovně-vzdělávací činnosti,
- vypracování veškerých plánů na dané činnosti,
- vedení pedagogické dokumentace – třídní knihy, zápisový blok...
- péče o materiál, který byl pracovníkovi svěřen,
- vedení administrativy,
- účast na pedagogických poradách, školeních, seminářích a třídních schůzkách,
- příprava a zajišťování materiálů na výchovnou činnost,

- styk s rodiči.

Obsah pracovní činnosti vychovatelky

Náplň pracovních činností vychovatelky by se měl objevovat v obecné funkci školních družin dle místních podmínek, či být součástí smlouvy nebo dalšího vnitřního dokumentu školy, o čemž se zmiňuje Hájek (2003) ve své publikaci.

B. Hájek (2003) také uvádí následující body náplně vychovatelek a vedoucí vychovatelky:

- provádět práci s žáky dle pravidel psychohygieny a daného denního režimu ŠD, činnostmi dopřát dětem odpočinek po vyučování, zájmovými činnostmi žáka rozvíjet jeho osobnost,
- dodržovat BOZP, dbát na bezpečnost, čistotu a ochranu prostředí při činnosti ŠD,
- vytvářet zajímavé, pestré a zajímavé skladby činností, používat odborné přípravy,
- upevňovat hygienické návyky, pravidla chování ve společnosti,
- vytvářet pozitivní atmosféru a prostředí vhodnou pro komunikaci, vytvářet pocit bezpečí, dobrý kolektiv, což posiluje sebevědomí dětí,
- seznamovat se s učivem žáků toho oddělení, které má vychovatelka na starost, činnostmi se snažit prohlubovat znalosti a dovednosti dětí,
- odpovídat za výsledky výchovně-vzdělávací práce, průběhy činností zaznamenávat do dokumentace,
- komunikovat s rodiči – sdělovat výsledky z činností jejich dítěte ve ŠD,
- představovat úspěchy školní družiny veřejnost (webové stránky školy),
- aktivně se podílet na pedagogických poradách a školeních,
- dbát na spolupráci s učitelkami dětí, také výchovným poradcem, komisí apod.

Pracovní činnosti vedoucí vychovatelky

Je určena ředitelem školy pro zajišťování nezbytných organizačních, koordinačních i metodických činností.

- odpovídá řediteli za úroveň výchovně-vzdělávací práce,

- připravuje činnost ostatních oddělení, dbá na organizaci,
- dává pozor na plnění veškerých podmínek ohledně režimu dne a psychohygieny,
- dohlíží na činnost ostatních vychovatelek, provádí analýzu jednotlivých činností, hodnotí vychovatelky,
- dává řediteli návrhy na vybavování ŠD, zakupuje pomůcky a materiály po schválení a dle finančního limitu,
- vede metodické sdružení vychovatelek, vede porady - řeší organizační a provozní otázky,
- organizuje zápis žáků a rozděluje žáky do ŠD,
- koordinuje styk s rodiči, řeší stížnosti na činnost vychovatelek,
- může dávat řediteli návrh ohledně Vnitřního řádu školní družiny a jeho verze, následně jej dodržuje a seznamuje s ním rodiče.

Pracovní podmínky

Podle Pauknerové (2012) mohou mít pracovní podmínky vliv na psychiku, výkonnost, spokojenost a zdraví jedince. Nejdůležitějšími činiteli družiny jsou dle Hájka (2003) děti a vychovatelka, ale pro úspěšnost působení by mělo být správně odpovídající prostředí.

Jak by měly vypadat prostory školní družiny, popisuje B. Hájek (2003) ve své publikaci následovně. Nábytek by měl odpovídat výšce dětí a být omyvatelný, lehce udržovatelný a prakticky umístěný. Podlaha by měla být též čistitelná a část pokryta kobercem pro hraní na podlaze. Nebo mít k dispozici polštářky či podložky, které by využívaly děti k hraní nebo práci na zemi. Kobercová krytina znemožňuje modelářské a skupinové práce s barvami a může být nevhodná vůči alergikům. Je třeba ji denně čistit.

Pro odpočinkové činnosti by si děti měly volit optimální polohu. Sezení u stolků na židličkách není vhodná poloha pro odpočinek po vyučování. Zařízení a vybavení by mělo splňovat estetická kritéria (čistota, udržovatelnost). K takovému odpočinku je vhodný koutek s knihami, kde si děti mohou číst, relaxovat a rozvíjet tak čtenářské dovednosti a návyky (Hájek, 2003).

Nedílnou součástí vybavení jsou hry - stavebnice, stolní hry atd. *Hra jako výchovný prostředek má nezastupitelnou úlohu již v předškolním věku a představuje základní druh lidské činnosti.(...) Jejím prostřednictvím se rozvíjí celá osobnost* (Eva Stodůlková a Eliška Zapletalová, 2011, s. 40).

O dobré prostředí se snaží také vychovatelka. Při plánování činností vychází z individualit a zvláštností dětí a pedagogicko-psychologických poznatků. Snaží se tak volit vhodné prostředí pro jednotlivé činnosti. Snadno specifikovatelné jsou odpočinkové (klidné, nenáročné) a rekreační (pohybově vydatné) činnosti, o nichž se zmiňuje Pávková (2003).

Inventář požadavků na pracovníka ve školní družině

Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících § 3 udává, co by měl pedagogický pracovní splňovat, aby mohl vykonávat danou činnost. V první řadě hraje velkou roli způsobilost k právním úkonům, také zdravotní stav, měl by mít odbornou kvalifikaci k vykonávané profesi a znalost českého jazyka.

Pauknerová (2012) ve své publikaci uvádí tyto složky pracovní způsobilosti:

- **Fyzická či zdravotní způsobilost (zdravotní stav)** - Obvykle posuzuje lékař na základě fyzické zdatnosti, celkového zdravotního stavu daného pracovníka s fyzickými nároky na práci a jejími požadavky na zdravotní stav.
- **Psychická způsobilost** - Posuzováno z klinického hlediska, kdy se jedná o duševní zdraví. *Psychická způsobilost z hlediska psychologie práce bývá chápána jako způsobilost člověka pro výkon určitého typu pracovních činností či profesí* (Pauknerová, 2012, s. 159).
- **Odborná způsobilost** - Vyjadřuje stupeň a rozsah odborné přípravy pracovníka pro výkon určité profese.
- **Morální a občanská způsobilost** - Vyjadřuje kvalitu morálních vlastností vychovatele pro odpovědný a poctivý výkon.

Dovednosti a vzdělanostní předpoklady vychovatelky

Dle B. Hájka (2003) je předpokladem vychovatelky ovládat širokou škálu volnočasových aktivit, jimiž dokáže děti zaujmout. Klíčem k úspěchu je znalost takových dovedností rozmanitých zájmových činností, ve kterých vychovatelka dokáže děti dostatečně motivovat, provázet a podporovat v jejich rozvoji schopností a znalostí. Neopomenutelnou částí je také znalost metodiky ve vedení těchto dovedností, aby věděla, jak děti naučit.

Jan Průcha a spol. (2009) v pedagogickém slovníku uvádějí, že dovednosti obecně znamenají způsobilost člověka k provádění dané činnosti. Definiují je jako klíčové kompetence, jenž znamenají souhrn schopností, vědomostí, zkušeností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění se ve společnosti. Uvedené kompetence a část z nich zmiňuje také Průcha a spol. (2009) v publikaci pedagogického slovníku, jsou čerpány z Metodického portálu RVP.cz:

- **Kompetence oborově předmětová** – učitel je schopen převádět a publikovat své znalosti z příslušných oborů do vzdělávacích obsahů vyučovacích hodin.
- **Kompetence didaktická/psychodidaktická** – zná strategie vyučování a učení, dovede přizpůsobit činnosti, učení a vzdělávání dle individualit potřeb žáka.
- **Kompetence pedagogická** – podporuje rozvoj individuálních kvalit žáka, má znalosti ohledně výchovy a respektuje práva dítěte.
- **Kompetence manažerská** – má organizační schopnosti, zná chod a systém zařízení, v němž pracuje, ovládá administrativu (evidence dětí).
- **Kompetence diagnostická, hodnotící** – zvládá identifikovat žáky se specifickými poruchami učení.
- **Kompetence sociální** – dokáže utvářet pozitivní klima
- **Kompetence prosociální** – ovládá začleňování dětí do společnosti
- **Kompetence komunikativní** – dokáže komunikovat s dětmi, zákonnými zástupci a ostatními, a to i v rámci spolupráce
- **Kompetence intervenční** – dokáže předcházet vzniku patologických jevů mezi žáky a dovede je rozpoznávat.
- **Kompetence osobnostní** – má osobnostní předpoklady a je způsobilý pro výkon profese.

- **Kompetence osobnostně kultivující** – má všeobecný rozhled, osobnostní předpoklady, umí vystupovat, spolupracovat, zajímá se o potřeby žáků.

K dovednostem vychovatelky Hájek (2003) také dodává vzdělanostní předpoklady. K nim patří, aby vychovatelka měla všeobecný přehled středoškolského vzdělání. Také znala nejen věkové zvláštnosti dětí (v oblasti psychologie a vývojové psychologie), kde je zapotřebí umět teorii a užívat ji v praxi, ale také měla povědomí o biologii dítěte. Následně je důležitá znalost postupů, metod, zásad a právního vědomí, který vychovatelka uplatňuje v činnostech a dbá tak na bezpečnost práce s dětmi. V přípravě na vyučování je zapotřebí znát učivo žáků svého oddělení, aby následně uměla poradit. Vychovatelka se neustále vzdělává. Volnočasové aktivity vyžadují nejen odbornou připravenost na činnost, ale také osobnostní vyzrálost a entuziasmus.

Osobnostní dispozice vychovatelky

Podle Hájka (2003) za každou úspěšnou práci školní družiny stojí vychovatelka. Avšak její osobnost nenastává ihned, ale postupně prostřednictvím jejího následného osobního zrání, také záleží na osobnostních dispozicích vzdělání a na tom, že se sama neustále sebevzdělává.

B. Hájek (2003) taktéž dodává, že pro úspěšné vykonávání práce vychovatelky je potřeba plnit základní předpoklady, jimiž jsou:

- kladný vztah k dětem,
- vysoká empatie - dokázat se vcítit, naslouchat,
- vytvářet příznivé sociální klima ve svém oddělení školní družiny,
- znát mravní společenské hodnoty-jednat dle nich,
- mít organizační schopnosti - dokázat je rozvíjet,
- dokázat dostatečně motivovat,
- navazovat na jednotlivé činnosti,
- hrát si s dětmi a mít z této činnosti radost,
- být pozitivní, přinášet radost, povzbuzení, smysl pro humor,

- aktivitami vzbuzovat zájem o činnost,
- podporovat sebevědomí dětí – rozvoj pozitivních stránek osobnosti
- být tělesně zdatná (zvládat tělovýchovné aktivity, procházky)

S tím se ztotožňuje Bendl (2015) ve své knize a dodává, že pro úspěšný výkon vychovatele je také důležitá odborná kvalifikace, komunikační dovednosti, kultivovaný projev a vystupování, důslednost, velkorysost, tvořivost a schopnost improvizace. Nezapomínat se rozvíjet a být schopen reagovat na nové a neustále měnící se podmínky.

Velkou roli v posuzování vychovatelky hraje vnější vzhled. Hájek (2003) píše, jak by měla vychovatelka vypadat. Šaty dělají člověka, a tak by měla být vhodně oděna, což tvoří jakousi vizitku pracovnice. Oblečení volit pohodlnější, aby nebránilo v činnostech. Doplnky, jako jsou šperky, by neměly ohrožovat bezpečnost dětí. Výrazné líčení nepůsobí dobře. Správné držení těla podporuje autoritu. Měla by ovládat svůj hlas, aniž by na děti křičela. Mít dostatečnou slovní zásobu, mluvit spisovně, používat srozumitelná slova a slovní spojení. Nepoužívat ironii a nezesměšňovat děti. Pokyny předávat srozumitelně, stručně, formulovat je dle věku dítěte, jeho vyspělosti a přechozích zkušeností. Informace musí žáky zaujmout. Ptát se, zda sdělení chápou a rozumí jim. Při komunikaci navazovat oční kontakt s dětmi. Výraz tváře je důležitý, neboť nabývá na účinnosti a srozumitelnosti v komunikaci. Například úsměvem můžeme dát najevo chválu, či nesouhlas.

Podle Hájka (2003), je důležitá klidná a příjemná atmosféra, pokud panují kladné emoce a dostane se ve všem porozumění, jsme na dobré cestě k úspěšné výchově.

Rozhovor

Pro svůj profesiografický rozbor jsem si zvolila rozhovor se svou kolegyní ze školní družiny. Působí jako hlavní vychovatelka tohoto zařízení. Toto postavení se pro ni stalo novým, tak jako tehdy pro mě když jsem nastoupila do školní družiny, a to ve stejném roce. Byla mou zaučující kolegyní a velkým rádcem. Pomáhala mi na cestě mé nové životní etapy, zasvěcovala mě do organizačních věcí, ukazovala, jak vést dokumentaci, seznámila mě s celým zařízením školní družiny a celým jejím chodem. Mám k ní velkou úctu a veškerých rad od ní si vážím dodnes. Vždy se mi snažila svými názory pomáhat. Například jak dané

činnosti zpestřit, čím je obohatit. Ne vždy vše vyjde podle představ a chybami se člověk učí, a tak jsem alespoň poznala, kde mám zabrat a co mám v budoucnu vylepšovat. Proto jsem si vybrala ji. Neboť za dobu 4 let jsem měla možnost sledovat její působení a organizační schopnosti během aktivit.

Z důvodu ochrany osobních údajů a nesouhlasu vychovatelky budu používat oslovení „paní vychovatelko“. Budu se snažit o co nejpřesnější shrnutí odpovědí mé kolegyně.

Proč jste si zvolila povolání vychovatelky, jak dlouho tuto činnost vykonáváte?

Děti mám ráda, mám k nim velmi kladný vztah a samotná práce s nimi mě vždycky bavila. Nikdy by mě ale samotnou nenapadlo, že bych mohla někdy v budoucnu tuto profesi vykonávat a že se to jednoho dne stane i skutečností. Naskytla se mi příležitost, já neváhala a jak se říká, chytla jsem ji za pačesy. Musela jsem si ale doplnit vhodné vzdělání, abych mohla být vychovatelkou i nadále a pokračovat v tom, co mě začalo bavit a naplňovat během praxe. To jsem si doplnila v doplňujícím studiu pro vychovatele na Univerzitě Karlově. Jako vychovatelka pracuji již 18 let.

Bylo vždy Vaším snem být vychovatelkou?

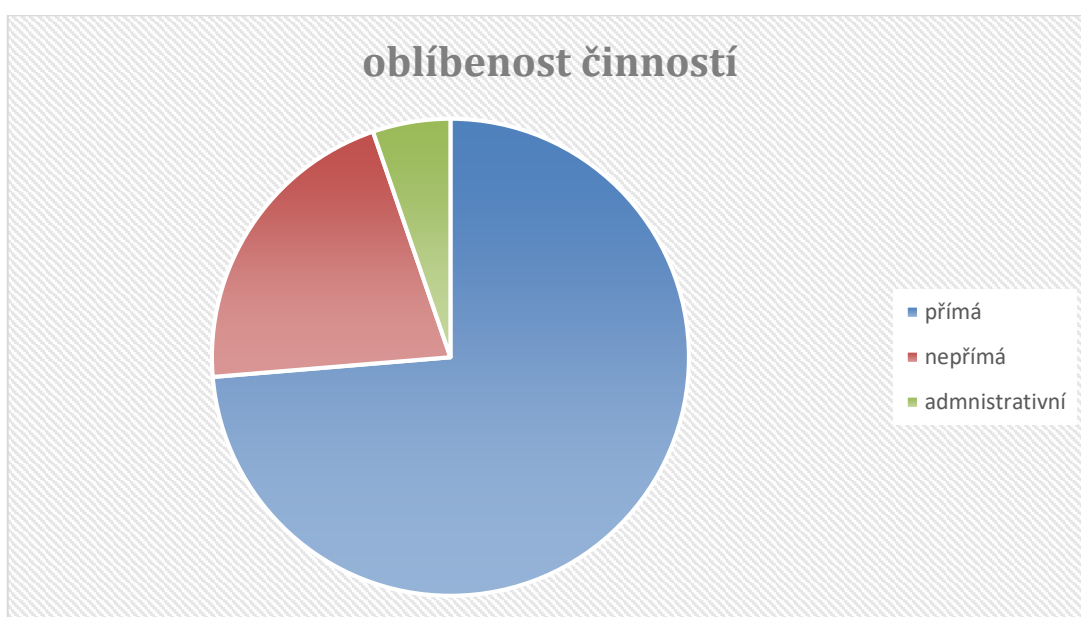
S prací vychovatelky jsem se setkala, až když moje děti začaly navštěvovat školní družinu. To, že jsem začala sama pracovat jako vychovatelka, byla velká náhoda.

Které pracovní činnosti by podle Vás měla vedoucí vychovatelka vykonávat, jaká je náplň její práce?

Měla by dbát na to, aby byl řádně dodržován režim dne. Samozřejmě kontroluje činnost i druhého oddělení, zjišťuje, jestli někde není nějaký problém, následně tedy provádí pedagogicko-organizační opatření.

Které činnosti nejraději vykonáváte, které Vás nejvíce baví?

Nejradši vykonávám přímou činnost, kdy můžu pracovat s dětmi, hrát hry, rozvíjet je a být s nimi v kontaktu, proto jsem tuto profesi také přijala. Nepřímá činnost je svou mírou důležitá pro dobrý průběh činností. Hovořím o přípravě na výchovnou činnost. Ale není to zrovna to, co by mě naplňovalo ze všeho nejvíc v tomto povolání. No a nejvíc mi je chuťově vzdálená administrativní práce, veškeré vedení dokumentace, péče o svěřený materiál. To mám vždy pocit, že mi to neutíká, zato čas bych potřebovala sem tam pozastavit.

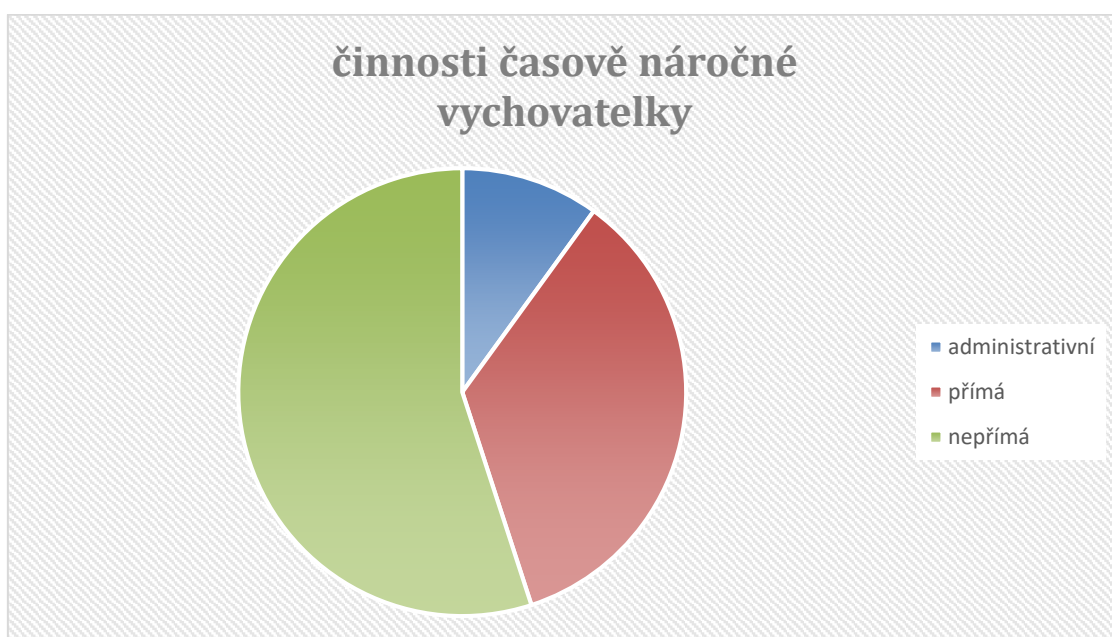
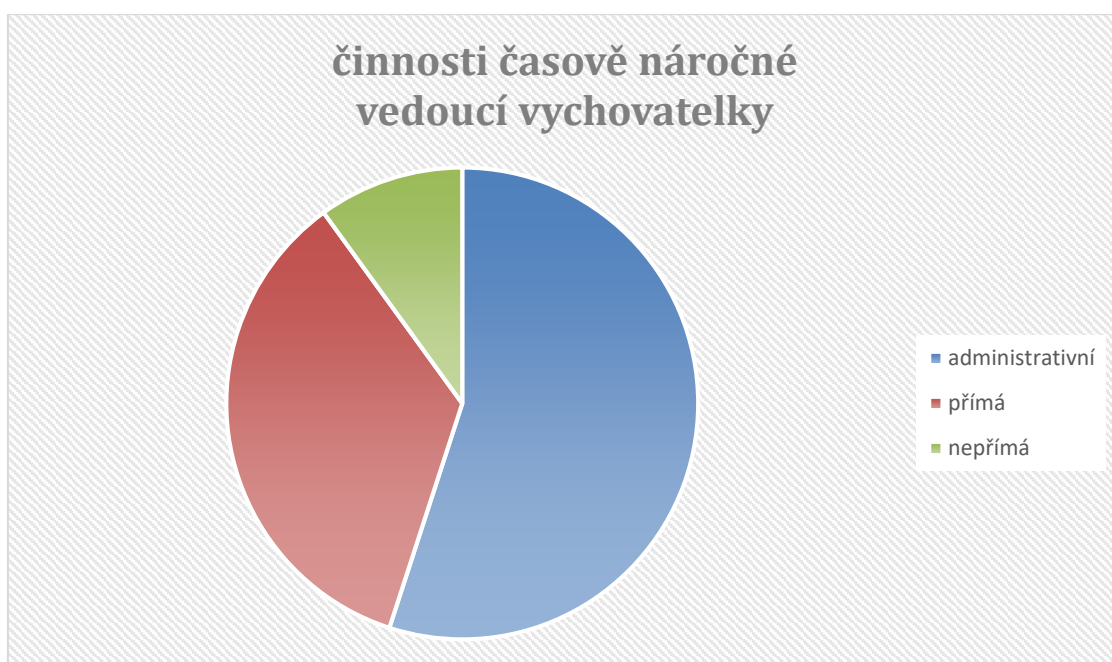

Pokud se podíváme na graf, který jsem vytvořila na základě odpovědí a diskuze s vedoucí vychovatelkou, zjistíme, že v oblíbenosti vede přímá činnost. S tím se ztotožňuji také, neboť cílem každé vychovatelky by měl být dle mého názoru zájem rozvíjet děti a pracovat s nimi. Ovšem nezapomínáme na ostatní činnosti, i když jsou pro nás méně přitažlivé, které se s přímou činností prolínají a díky nimž tvoří práce vychovatelek jednotný celek.

Jaké činnosti Vám zabírají nejvíce času?

Nejvíce času mi zabírá administrativní činnost. Jak už jsem říkala v přechozí odpovědi. Nese jistou důležitost, zejména v zaznamenávání a vypracovávání dokumentace, což je ale i mou

povinností. Nicméně má i své výhody. Vychovatelky si mohou vypracovávat dokumenty, které jim v jejich profesi mohou usnadňovat práci do budoucna. Například tím, že si vypracují svoje činnosti, zaznamenají si je a následně se k nim mohou vracet a používat je v následujících letech. No a další část mi nejvíce zabere samozřejmě přímá činnost. Od doby převzetí žáků do školní družiny veškerý čas připadá na práci s dětmi.

Po rozhovoru s paní vychovatelkou jsme usoudily, že značnou část jejího času zabírá administrativní činnost. Na rozdíl ode mě. Máme společnou náplň práce, jako je dodržovat bezpečnost, zajišťovat výchovně vzdělávací práci se žáky podle zásad psychohygieny a daného režimu školní družiny, zájmovými činnostmi je rozvíjet, upevňovat hygienické zásady, navozovat radostnou atmosféru, jak je již zmíněno výše v profesiografu v části pracovní náplně vychovatelek. Zároveň ale značná část práce vedoucí vychovatelce přibývá v koordinaci a organizaci jednotlivých oddělení, na rozdíl od běžné vychovatelky (tedy mě), která se může starat, pouze o svůj dobrý stav ve svém oddělení školní družiny. Veškerá dokumentace jako je přihlašování žáka do družiny, navrhování vnitřního řádu, seznamování s ním rodiče, ale také ohledně změn a veškerých akcí školní družiny, je vedena hlavní vychovatelkou. Já, ačkoli seznamuji s vnitřním řádem a bezpečností dětí, nepodílím se na samotné práci, pokud nejsem požádána ze strany hlavní vychovatelky o můj názor. Sama také dodala, že když začínala působit jako hlavní vychovatelkou, často zůstávala ve škole mimo svou pracovní dobu a doháněla veškeré administrativní práce. To, že nepřímá činnost zabírá vychovatelce nejméně času, jsme se shodly na tom, že má větší zásobu her a motivací, které nasbírala během svého působení za celá léta své praxe. Já naopak přikládám větší časovou náročnost nepřímé činnosti, jenž zahrnuje přípravy, zajišťování materiálů na výchovné činnosti, následně přímá a jako poslední bych uváděla administrativní, což je v mém případě vedení dokumentace (třídní kniha, zápisový blok).

Jaký způsoblosti by měl mít podle Vás pedagogický pracovník, aby mohl vykonávat pedagogickou činnost?

Tak v první řadě by měl mít rád děti. Také by měl být empatický, důsledný, kamarádský a neměl by mu chybět smysl pro humor. A protože se s dětmi chodí na vycházky a hrají pohybové hry, určitě by měl být ve zdravé kondici. Měl by prokazovat znalost českého jazyka a být manuálně zručný. Samozřejmě bez kvalifikovaného vzdělání to nejde.

Vychovatelka vystihla a vytyčila dle svého ty nejdůležitější body, které považuje za důležité, aby je pedagogický pracovník měl. Tím rozvedla části, které jsou v profesiografu zmíněny

a jimiž jsou: zdravotní způsobilost, prokazatelnost českého jazyka, odborná kvalifikace. Následně bychom ale neměli zapomenout na bezúhonnost a doplněné znění od Pauknerové (2012), která staví na pozici způsobilosti o fyzickém zdraví také psychickou způsobilost, která je dle mého také velice důležitá a hraje v působení vychovatele velkou roli.

Jak by měly podle Vás vypadat pracovní podmínky pro úspěšný výkon práce?

Určitě by měla panovat příjemná a přátelská atmosféra na pracovišti. Důležitá je i samotná podpora od vedení školy.

Vychovatelka uvedla dle svého nedůležitější body pro úspěšný výkon práce. Pokud je spokojený pracovník a vládne příjemné klima, pak se to následně odráží i na dětech a celém působení ve školní družině. S čímž souhlasím. Musím říct, že ačkoli jsme dvě, dokážeme si vždy vyjít vstříc, vzájemně si pomáháme a vše záleží na komunikaci. Myslím si, že prostory školní družiny jsou adekvátní k věku dětí, které družinu navštěvují. Snažíme se jim družinu stále vylepšovat a vybavovat, aby se zde cítily spokojeně a bezpečně.

Co se změnilo za dobu Vašeho působení ve školní družině?

Od začátku mého působení se toho změnilo hodně. Ať už je to od vybavení tříd, které jde stále víc a víc do moderna, tak rozdělení oddělení, které se neustále rozšiřuje. Co se týče dětí, ty jsou línější, než byly. Rok od roku je to velice znát, bohužel. Tím roste větší tlak na vychovatele, kteří musí vynakládat větší a větší úsilí na to, aby děti dostatečně namotivovali k činnostem. Také neustále vymýšlení nových činností, aby byly pro děti zábavnější, aby je zaujaly, protože stále roste větší množství technologie, které děti doslova hltají a pro společné hry nemají a nenachází pochopení, nadšení a radost aktivně se zúčastňovat.

Závěr:

Rozhovor s paní vychovatelkou vedl k tomu, že shodně vypovídala o tom, co by měl správný vychovatel mít, aby mohl vykonávat tuto profesi, jenž se z velké části přibližovala

k inventáři požadavků na pedagogického pracovníka, konkrétně k Pauknerové (2012), která důkladně pracovní způsobilost citovala přehledně v bodech. Dále komunikace vedla k náplni práce vedoucí vychovatelky. Co musí oproti běžné vychovatelce splňovat navíc. Vychovatelka se ztotožňovala v názorech, které citoval B. Hájek (2003). Především v tom, že kontroluje chod všech oddělení a vede podrobnější dokumentaci a veškeré vedení administrativy. Nejzajímavější se stala přímá činnost, jenž je veškerá práce s dětmi od doby, kdy vstoupí do družiny, a do doby, než ji opustí, to cituje Hájek (2003). Pokud bychom se na to podívali ze strany časové náročnosti, vychovatelka zmiňuje opět přímou činnost, což je tedy práce s dětmi. Vzhledem k tomu, že je to náročnější z toho důvodu, že děti se stávají čím dál více línějšími, k aktivitám ztrácejí chuť a motivaci, a tak je na nás, abychom s tímto my dvě více pracovaly a snažily se dětem ukázat kouzla veškerých společenských a zábavných her. Ne pouze virtuální hry, v nichž děti mají větší zálibu, a tak jsou veškerou novodobou technikou ovlivňovány. Zároveň vychovatelka přikládá časovou náročnost ohledně administrativy, kterou Hájek (2003) zařazuje do nepřímé činnosti, a kde poukazuje na další přidané body práce navíc vedoucí vychovatelky oproti běžné vychovatelce, které musí splňovat a jsou dány ředitelem školy. Když už jsme se zaměřovali na práci s dětmi, zajímal mě názor, jaký vychovatel by teda měl pracovat s dětmi. Co by měl splňovat. Čímž se mi dostalo odpovědi takové, že se ve značné míře propojovaly s bodem osobnostních dispozic, které hrají v profesi důležitost, aby mohla práce fungovat správným směrem. Dalším faktorem úspěšné práce je podle vychovatelky dobré klima prostředí a spolupráce všech pedagogů a zaměstnanců školy. Neb se to může snadno odrážet ve výkonnosti práce a na dětech, jenž okolí velmi vnímají a snadno negativní věci vycítí.

7 Případová studie školy či školského zařízení

Základní údaje o škole:

Název: Základní škola a mateřská škola

Sídlo: okr. Příbram

Zřizovatel: obec

IČO organizace: XXX

Právní forma organizace: příspěvková organizace

Úvod

Další část mého profesního portfolia je věnována deskriptivní případové studii školní družiny základní školy, která se stala mým pevným pracovním působištěm po středoškolském studiu. V tomto zařízení působím čtyři roky. Zaměřím se na obecnou charakteristiku školní družiny, polohu, vybavení, spolupráci s okolím, strukturu vnitřního řádu, který je propojen se školním vzdělávacím programem a školním řádem základní školy.

Charakteristika školní družiny

Školní družinu upřesňuje B. Hájek (2003) ve své knize jakožto školské zařízení výchovy, které je určené pro volný čas dětí při přechodu na vyučování a po vyučování, než nastane jejich čas odchodu k domovu. A že jsou zřizovány podle zákona č. 76/1978 Sb., o předškolních zařízeních a školských zařízeních, a řídí se vyhláškou MŠMT ČR č. 87/1992 Sb., o školních družinách a školních klubech.

Následující body jsou shrnuty ze školního vzdělávacího programu školní družiny a výtažků z webových stránek, jsou ale zároveň doplněny mými znalostmi, neboť v zařízení pracuji a znám ho.

Školní družina je součástí Základní školy a Mateřské školy, okres Příbram. Zabezpečuje zájmové, odpočinkové, rekreační činnosti. Je určena zejména pro žáky prvního stupně základní školy. Do školní družiny dochází nyní celkem 58 žáků z 1. - 5. třídy. A proto, že se

jedná o venkovskou školu, jsou zde pouze dvě oddělení školní družiny, do nichž jsou děti rozděleny. V prvním oddělení jsou mladší děti z první a druhé třídy a ve druhém jsou děti z vyšších ročníků (3. - 5. třída). Kapacita družiny je pro 70 žáků, tu tvoří děti, které dojíždí z okolních obcí. Provozní doba je přizpůsobena podle dopravy dětí (autobusů) a zájmu ze strany zákonných zástupců. Do školní družiny mohou být zařazováni i žáci z druhého stupně, pokud tomu kapacita dovolí.

Poloha a vybavení

Výchovně-vzdělávací zařízení se nachází na pozemku základní školy. Vstup do budovy školní družiny je přes vydlážděný dvorek a zahradu, přes kterou děti přecházejí. Ta také slouží pro relaxační a odpočinkové činnosti. V budově školní družiny v přízemí se nachází šatny. Družina je umístěna o patro výš. Je nazvaná prvním oddělením, do něhož dochází první a druhá třída. Druhé oddělení školní družiny je umístěno v tzv. komunitním centru, kam dochází děti ze starších ročníků (3. - 5. třída). Nachází se asi 500 metrů od budovy základní školy a děti do něj přechází po vyučování s doprovodem vychovatelky.

Školní družiny díky své poloze, která je téměř uprostřed přírody, mohou využívat k venkovnímu pobytu okolní lesy. Tam mohou děti pozorovat přírodu a pracovat s přírodninami, provádět vhodné rekreační hry, ale i relaxovat. Dále mohou školní družiny využívat v rámci zájmových činností žákovskou knihovnu, prostory školní kuchyňky (příznivá pro činnost žáků) a počítačovou učebnu. Další možností je navštěvovat cvičebnu, která vznikla z učebny, následně byla vybavena bezpečnostními prvky a sportovními pomůckami pro jednotlivé činnosti. Mnohdy však pro spojení dvou oddělení nevystačí, protože je malá. A tak je možné využívat multifunkční sál místního Kulturního domu. Možno je také využívat místního fotbalového hřiště pro spontánní, relaxační, zájmové a pohybové činnosti. To je doplněné dětským hřištěm, kde jsou pro děti přizpůsobeny prolézačky, skluzavka, kolotoče, ale i pískoviště. Na vycházky se chodí do blízkého okolí obce.

Školní družiny jsou vybaveny vhodným nábytkem, který je přizpůsoben věku dětí. Pro práci na podlaze mají děti možnost využití polštářků, na které si mohou sedat. Obě oddělení jsou

vybavena vhodnými didaktickými pomůckami a hrami, stavebnicemi, časopisy, knihami. Dále je zde také počítač, na němž se děti střídají, televizor s DVD přehrávačem, kde je možno pouštět dětem pohybové taneční hry, nebo pohádky. Toto však do programu zařazujeme zcela výjimečně, neboť upřednostňujeme četbu a snažíme se v dětech vzbuzovat kladný vztah ke knihám, a především rádi trávíme čas na čerstvém vzduchu. Ke sportovním činnostem a k pobytu venku má každé oddělení sportovní pomůcky, které pomáhají k dalšímu rozvoji dítěte.

Pro žáky je zajišťován pitný režim formou zásobníku s pitnou vodou, kterou si děti mohou během pobytu ve školní družině natankovat do svých lahví na vodu.

Personální podmínky

Činnost školní družiny je řízena dvěma kvalifikovanými vychovatelkami, které si postupně prohlubují své odborné znalosti samostudiem a v kurzech. Ovládají tělovýchovné aktivity, výtvarnou činnost, rukodělné práce a obecně esteticko-výchovné působení. Vychovatelky stále pracují na tom, aby zdokonalovaly své schopnosti, co se týče spolupráce v týmu, školních projektech a akcích školy. Když je potřeba, účastní se organizačních porad.

Ačkoli věkový průměr vychovatelek je 40,5 let, musím říct, že komunikace a spolupráce funguje výborně, neboť disponují komunikačními a organizačními dovednostmi. Klima je tak harmonické a vhodné pro rozvoj a výchovu dětí ve volném čase. Prostředí je nestresující, dokáží řešit provozní problémy a dbají na zásady psychohygieny.

Spolupráce s rodiči a školou

Cílem školní družiny je prohlubovat vzájemné výchovné působení rodiny a výchovného zařízení, jejímž principem je otevřená spolupráce a kooperace při výchově žáků.

Formy spolupráce a předávání informací:

- po vzájemné dohodě s vychovatelkou mohou rodiče školní družinu navštěvovat kdykoliv,

- dále v době třídních schůzek, konzultačních hodin, na začátku roku, před pololetím, ve 3. čtvrtletí a v měsíci červnu,
- při konzultačním dni,
- možné jsou telefonické a osobní kontakty,
- mimoškolní akce,
- informační letáčky,
- zpravodaj ZŠ, články ve zpravodaji OÚ,
- informační tabule, v budově ŠD,
- dny otevřených dveří,
- webové stránky, elektronická pošta.

Vzhledem k tomu, že většina lidí si nevšimne tištěných upozornění na informačních tabulích, rozesíláme a dáváme dětem lístečky s danými informacemi, které si vkládají do žákovských knížek. Pokud je to důležité, vyžadujeme mít informaci potvrzenou podpisem zákonného zástupce dítěte.

Školní družina spolupracuje také s mateřskou školou, a to vzájemnou výměnou názorů. S jinými školními družinami spolupracuje prostřednictvím konzultací, vzájemnou výměnou zkušeností a sportovními soutěžemi. Při zjištění poruchy chování komunikuje školní družina se Střediskem výchovné péče Příbram a společně hledají řešení.

STRUKTURA ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU PRO ŠKOLNÍ DRUŽINU

Zákon č. 561/2004 Sb. § 5, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), vztahující se k činnostem školských zařízení, kde působí vychovatelé, zmiňuje, co by měl Školní vzdělávací program pro vzdělávání, pro nějž není vydán rámcový vzdělávací program, obsahovat. Jsou v něm uvedeny konkrétní cíle vzdělávání, délka, formy, obsah a časový plán vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončování vzdělávání, podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Obsahuje popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek. Také podmínky týkající se bezpečnosti. Vydává jej ředitel školy nebo školského

zařízení a je zveřejněn na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení, aby do něho mohl kdokoliv nahlédnout a případně si pořizovat opisy.

Následující informace jsou čerpány z webových stránek dané instituce o školním řádu a dokumentu Školního vzdělávacího programu pro základní školy a školní družiny, jenž je dostupný u vedoucí vychovatelky školní družiny a ředitele školy.

Cíle a vzdělávání školní družiny

Zájmové vzdělávání ve školní družině vychází z obecných cílů vzdělávání vymezených zákonem 561/2004 Sb., o zásadách a cílech vzdělávání § 2 školského zákona. Ke smysluplnému využívání volného času žáků využívá specifických prostředků.

Hlavním posláním školní družiny je především vzdělávat v souladu s možnostmi a schopnostmi jednotlivých žáků, dbát tak na jejich individuality s porozuměním, aby tak našli využití pro běžný život.

Cílem školní družiny je usnadnit přechod žáků z předškolního vzdělávání a rodinné péče na základní školu. Což znamená, že si děti pomalu zvykají na pravidelné, systematické, ale i povinné vzdělávání. Školní družina tak vytváří vhodné podmínky pro odpočinek a relaxaci. Snaží se o to, aby žáci prožívali ve volnočasovém zařízení radostné chvíle a jistotu. Aby zde našli i jisté bezpečí. Dětem jsou dále nabízeny a poskytovány takové činnosti, které volně navazují na jejich poznatky, které získaly ve škole. Ty se pak snaží rozvíjet a upevňovat zábavnou formou. Žáci se učí orientovat v různých vědomostních oborech. Při činnostech je kladen důraz na to, aby proběhlo propojení školní družiny s běžným životem. V činnostech se využívají moderní formy výchovy, kterými jsou děti vedeny k týmové práci, spolupráci, sounáležitosti a respektu. Základním prostředkem práce je hra, která dětem přináší kladné emoce a navozuje na nové zážitky. Následně jsou žáci vedeni k tomu, aby dodržovali předem stanovená a dohodnutá pravidla během her. K tomu se také váže dodržování pravidel školního řádu, vnitřního řádu školní družiny a tolerantního, společenského chování v běžném životě. Cílem družiny je u žáků kompenzovat jednostranné zatížení z vyučování. Věnuje se stejná práce jak nadaným žákům, tak i těm, kteří mají se zvládnutím dovedností

obtíže. Žáci jsou zde respektováni jako osobnost. Školní družina se snaží o vytváření takového prostředí, které chrání a podporuje nejen slabší žáky a přihlíží k jejich individuálním potřebám, ale zároveň stimuluje rozvoj žáků nadaných. Cílem je vést žáky k vzájemné toleranci a ohleduplnosti, také ale rozvíjet přátelskou a pohodovou atmosféru. Tím se zároveň upevňují mezilidské vztahy, které se týkají věkových, národnostních, sociálních rozdílů, neboť školní družina je brána a vedena jako rodinné místo. Místo, kde si všichni pomáhají a podporují se. Snaha je tedy o vytvoření takových podmínek, aby se zde mohl zdravě rozvíjet jedinec i kolektiv.

Z vlastní zkušenosti musím říct, že děti opravdu podporují slabé a slabé následují silné. Pomáhají si, dokáží spolupracovat, komunikovat mezi sebou a vzájemně řešit své problémy. Pokud nastává situace, že neví kudy kam a cesta k přátelství se nedaří najít, teprve potom pomáhá vychovatelka. Samozřejmě se dbá na to, aby nedošlo k větším konfliktům, při kterých by si děti mohly jakkoliv ublížit.

Obsah činnosti ve školní družině

Základním prostředkem činností je hra, která je založena na zážitku účastníků, obohacuje je tak v jejich sebepoznání, rozšiřuje vědomosti a dovednosti a následně navozuje kladné emoce. Celkovou strategií pedagogické práce je respektování požadavků pedagogiky volného času a to konkrétně v požadavku pedagogického ovlivňování, dobrovolnosti, zajímavosti a zájmovosti, aktivity, citlivosti a prostoru pro seberealizaci.

Vyhláška o zájmovém vzdělávání ve školní družině vytyčuje náplň práce pravidelnou, příležitostní, spontánní, odpočinkovou a rekreační, řízenou, zájmovou a přípravu na vyučování. V obsahu činností jsou okruhy, které jsou upraveny taky, aby byly přiměřené věku dětí. Školní družina navozuje na základní vzdělávání, ale má také jako zařízení pro zájmové vzdělávání svá specifika, postupy a strategii. Zájmové vzdělávání ústí v získávání jednotlivých kompetencí, které tak tvoří základ pro další orientaci v každodenním praktickém životě a následně pomáhají žákům při získávání a osvojování si dalších poznatků v oblasti všeobecného vzdělávání.

Klíčové kompetence

Školní vzdělávací program pro školní družinu poskytuje přehled jednotlivých kompetencí, které následně shrnu v bodech:

- **Kompetence k učení** – Dítě umí dokončit započatou práci, zhodnotit své výkony, klást otázky a hledat na ně odpovědi. Postupuje podle pravidel, získané dovednosti a vědomosti uplatňuje v praxi.
- **Kompetence k řešení problémů** – Dítě umí rozlišovat správná a chybná řešení a následně vymýšlí spontánně nová řešení. Dokáže problém pojmenovat a najít vhodné řešení.
- **Kompetence komunikativní** – Dítě dokáže vhodně komunikovat se spolužáky, učiteli, dospělými ve škole i mimo školu. Dokáže obhajovat vlastní názor, ale také naslouchat ostatním.
- **Kompetence sociální a personální** – Dítě dokáže spolupracovat a respektovat práci ostatních při daném úkolu, umí přijmout kompromis. Je ohleduplný, dokáže rozpoznat vhodné a nevhodné chování.
- **Kompetence občanská** – Dítě si uvědomuje svá práva a povinnosti ve společnosti, nezapomíná na práva a povinnosti ostatních.
- **Kompetence volného času** – Dítě umí trávit volný čas smysluplně. Dokáže odmítnout nevhodné nabídky k využívání volného času.

Formy vzdělávání činnosti ve školní družině (dokument ŠVP školní družiny)

- **Pravidelná činnost** – Je dána ročním plánem, obdobím, měsíční, týdenní a denní skladbou zaměstnání.
- **Příležitostná činnost** – Významnější jsou ty, které nejsou zahrnuty do pravidelné skladby činností. Jsou jimi různé výlety, soutěže, turnaje, besedy, tradiční slavnosti, maškarní rej apod. a jsou stanoveny v plánech příležitostných činností.
- **Spontánní (průběžné), odpočinkové a rekreační činnosti** – Jsou klidové činnosti, které slouží k odpočinku a odstraňují únavu. Odpočinkové aktivity zařazujeme

zejména po obědě a vyučování. Můžou jimi být četba, kresba, stolní a společenské hry. Při pobytu venku volíme různé klidové kolektivní hry.

- Příprava na vyučování a didaktická činnost – Jsou zde zahrnuty didaktické hry, které pomáhají procvičovat učivo žáků zábavnou formou. To jsou například skládačky, křížovky, rébusy, hlavolamy aj. Dále sem patří tematické vycházky, díky nimž si žáci upevňují a získávají další poznatky.
- Řízená (organizovaná) zájmová činnost – Žáci rozvíjí své zájmy v organizovaných, skupinových a individuálních činnostech. Patří sem různé soutěživé hry, hry v družstvech a ve skupinách. Nesmí chybět výtvarná a pracovní činnost, v nichž si děti rozvíjí své vlastní dovednosti a schopnosti.

Do všech činností jsou průběžně zařazovány výtvarné, pracovní a tělovýchovné aktivity pro rozvoj dětí.

V družině, kde působím, vyhrávají tělovýchovné aktivity. Vzbuzovat zájem dětí v ostatních činnostech je velmi namáhavé, neboť výtvarná činnost je pro ně spíše trestem. Bojuji s tím každý rok a stále jsem nepřišla na to, proč ji vidí a hodnotí tak negativně. Ovšem co se týče pracovních činností, musím říct, že jsou pracovití, těší je práce a manipulace s náradím v dílničce.

Délka a časový plán zájmového vzdělávání

Vzdělávací program je sestaven na dobu jednoho vzdělávacího cyklu pro žáky prvního stupně. Po celý tento cyklus je možno operativně a kreativně reagovat na možné měnící se podmínky během dlouhodobé docházky dětí do školní družiny. Provoz školní družiny je v rozmezí od 6.30 hodin do 15.45 hodin a je přizpůsoben dopravní obslužnosti a požadavkům rodičů.

Denní školní režim školní družiny je rozdělen na stránkách školy v organizaci školní družiny následovně:

- **6.30 - 7.30 hodin - ranní družina**
Děti se schází v budově školní družiny. Probíhá samostatná činnost, skupinové a soutěživé hry.

- **11.15 - 13.00 hodin, 12.10 – 12.45 hodin - polední družina**

První oddělení se schází v budově školní družiny v časovém rozmezí 11.15 – 13.00 hodin. Druhé oddělení se schází v budově základní školy. Děti v této době dochází na oběd, upevňují si návyky slušného chování a zásady stolování. Následně probíhá odpočinek prostřednictvím odpočinkových her (kresba, četba, stolní hry) a relaxace.

- **13.00 – 15.45 hodin – odpolední družina**

První oddělení zůstává v budově školní družiny. Druhé se přemísťuje do Komunitního centra, kde je působiště školní družiny. Zařazují se soutěživé hry ve skupinách i družstvech, pohybové a míčové hry, turistické vycházky, výtvarné a pracovní činnosti atd.

V 15.00 hodin se druhé oddělení přesouvá a přechází do budovy školní družiny, kde se spojuje s prvním oddělením. Po celou dobu pobytu dětí ve školní družině je dětem poskytován pitný režim formou ovocných nápojů a čajů, které si děti čepují do vlastních nádob, které si nosí z domova.

Co beru jako minus, je neustálé přecházení z místa na místo, které zabere spousta času. Děti jsou snadno unavitelné a samy si na přechody mezi družinami stěžují. Zejména i proto, že si samostatně nepohrají a na volno časové, spontánní hry nezůstává dostatek času. Mohu však říct, že Komunitní centrum je dočasná situace a budoucí děti se už brzy dočkají nové školní družiny, která bude vybudována hned vedle prvního oddělení v budově školní družiny.

Podmínky pro vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími poruchami

Dítě musí podstoupit vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Dostává se mu individuálního přístupu a má vytvořen svůj individuální plán, dle něho pracuje. Posilujeme jeho sebevědomí, používáme pomůcky, které pomůžou k snadnějšímu pochopení učiva. Při klasifikaci se přihlíží ke stupni a druhu poruchy. Je důležitá spolupráce učitelů se zákonnými zástupci. Je důležité tolerovat vlastní tempo jednotlivce.

Školní družina respektuje individuality žáka a snaží se o vytvoření příjemného prostředí pro jeho všestranný rozvoj. Spolupracuje s rodiči a učiteli. Při výběru činností ve školní družině,

je brán ohled na integraci těch, kteří mají nějaké speciální vzdělávací potřeby, konkrétně při hodnocení a motivaci dítěte.

VNITŘNÍ ŘÁD ŠKOLNÍ DRUŽINY

Vnitřní řád školní družiny, je propojen s organizačním řádem školy. Určuje a stanovuje pravidla provozu, režimu školní družiny. Je závazný pro pedagogické pracovníky a má informativní funkci pro zákonné zástupce žáků. Vychovatelka seznamuje zákonné zástupce žáků s vnitřním řádem, a to při zápisu do školní družiny.

Školní družina se ve své činnosti řídí vyhláškou č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

Následující body jsou čerpány z dokumentu vnitřního řádu školní družiny dané základní školy, které jsou dostupné u ředitele školy a vedoucí vychovatelky.

Přihlašování a odhlašování žáků

Přihlašování žáků do školní družiny probíhá prostřednictvím zápisového lístku, jehož součástí je sdělení zákonných zástupců o rozsahu docházky a způsobu odchodu žáka ze školní družiny, následně se předává na začátku školního roku vedoucí vychovatelce. Pokud se dítě chce odhlásit ze školní družiny, musí předložit písemnou žádost od zákonných zástupců, kterou opět předá vedoucí vychovatelce. Pokud zákonní zástupci chtějí využívat zařízení dočasně, je potřeba dodat písemnou žádost s datem a dobou pobytu žáka ve školní družině.

Podmínky docházky

První podmínkou je zápisní lístek, do něhož se uvádí den a doba, po kterou bude žák ve školní družině. Další je, jak žák bude opouštět školní družinu - sám, s jinou sobou, se sourozencem, tyto osoby musí být uvedeny v lístku, kde je poznamenán, čas a telefonický kontakt na dotyčné. Pokud žák navštěvuje zájmový kroužek v době školní družiny, je nutné písemné ohlášení, které se předává vedoucí vychovatelce. Jestliže je nutné mimořádné uvolnění dítěte ze zařízení, musí předložit písemnou žádost s tím, že od té doby za žáka

přebírá zodpovědnost zákonný zástupce. Přejít do budovy školy zajišťují vychovatelky do 11.45 hodin, poté žáci přicházejí do školní družiny samostatně. V případě doučování, nebo třídních akcí jsou děti předávány vychovatelce jejich vyučujícím.

Nevyzvednutí žáka

Pokud zákonní zástupci žáka nevyzvednou, je žák předán na odbor sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu Příbram – Oddělení sociálně právní ochrany dítěte.

Jestliže je žák vyzvednut zákonným zástupcem, opouští s ním areál školy.

Pravidla styku se zákonnými zástupci

Zákonní zástupci mají právo být informováni písemně, osobně o chování svého dítěte ze strany vychovatelek. Mohou vznášet připomínky a podněty hlavní vychovatelce k práci školní družiny, nebo je mohou individuálně vznášet u ředitele školy. Mají ale i povinnost ohlásit škole úraz, o kterém je dítě informovalo, že se mu stal během pobytu ve školní družině.

Chování žáka

Žák je povinen řádně docházet do školní družiny. Dodržuje a respektuje pokyny vychovatelky při činnostech, vycházkách a jiných přesunech. Dbá na pokyny Vnitřního řádu školní družiny, dohodnutá pravidla, předpisy a pokyny k ochraně zdraví a bezpečnosti, o kterých byl poučen a obeznámen. Neopouští vnitřní prostory školní družiny a jejich oddělení, pokud má být nepřítomen ve výchovném zařízení, musí doložit žádost o uvolnění, buď osobně, nebo přes svého vyučujícího. Respektuje práva druhých, zdržuje se vulgarismů, nedopouští se násilí vůči druhým, neponižuje je, předchází vzniku konfliktů. Nenosí do družiny nebezpečné předměty, které by mohly ohrozit zdraví a činnost. Hlásí každý úraz nebo škodu, ke kterým došlo během pobytu ve školní družině. Je vhodně oblečen, na plánované činnosti - nosí si do družiny oblečení na převlečení např. při pobytu venku. Dbá na čistotu a pořádek, nepoškozuje majetek družiny.

Výchovná opatření za porušení vnitřního řádu

- ústní napomenutí,
- pohovor s rodiči,
- pokud se situace nezlepší a opakovaně porušuje vnitřní řád, následuje vyloučení ze školní družiny,
- o dalším opatření rozhoduje ředitel školy a vedoucí vychovatelka.

Bezpečnost

Pro činnost školní družiny platí stejná ustanovení o BOZP jako ve školním řádu, pokud školní družina pro svoji činnosti využívá prostory školy (kuchyňka, cvičebna...). Řídí se vnitřním plánem školní družiny. Ti žáci, kteří jsou přihlášení do školní družiny, jsou o bezpečnosti poučeni a záznam o poučení je uveden v třídních knihách.

Každý úraz, poranění, nehoda, které se stanou během toho, co je dítě ve školní družině nebo venku mimo budovu školy při akci, kterou prováděla družina, žáci okamžitě hlásí vychovatelce a následně je pořízen zápis o úrazu. Žákům je zakázáno manipulovat s elektronickými spotřebiči a vypínači. Všechny vychovatelky dbají na předpisy, dodržují předpisy, co se týče k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Pokud zjistí nějaké zásady, které by mohly ohrožovat zdraví, neprodleně informují svého zaměstnavatele.

Ve školní družině budu působit již pátým rokem, za tu dobu si myslím, že jsem mohla poznat silné stránky i slabé stránky, příležitosti a hrozby této instituce. Následně se je pokusím zanalyzovat a shrnout.

Jako silné stránky školní družiny bych vyzdvihla kvalifikovaný personál. Vychovatelky si neustále rozšiřují své schopnosti a znalosti prostřednictvím kurzů, dalšího vzdělání a učí se novým metodám. Navštěvují různá školení a poslouchají rady zkušených, jak pracovat při různých situacích. Vzhledem k tomu, že se jedná o venkovskou školu a malý kolektiv, panuje zde takové rodinné pozitivní klima. Dále je to nižší počet žáků ve třídách, díky němuž jsou družiny heterogenní a děti se mohou učit od starších a mladších navzájem, tvořit si přátelství

s jinými věkovými rozdíly. Je zde možnost využívání prostorů školy pro jednotlivé činnosti (cvičebna, kuchyňka...), venkovních prostorů, hřiště. Dobrá spolupráce s vedením školy a rodiči. Stále vylepšování školní družiny novými hrami, pomůckami, vybavením, ale i technologiemi. Vzhledem k tomu, že je družina v okolí přírody, kde děti tráví převážnou část času, vidím sílu pro zdravý rozvoj dětí.

Naopak slabou stránkou školní družiny je zatím to, že druhé oddělení nemá stále své stabilní místo k působení. Děti přechází z místa na místo. Za poslední dva roky jsme se stěhovali 3x. To nepřispívá ani na radosti dětem. Za to ale mohu potvrdit, že již brzy bude vybudován nový prostor, který bude určen pouze pro družinu, aby se mohla ustálit a vykonávat svou činnost. To se odráží na nedostatečné kapacitě a jsou odmítáni děti ze strašících ročníků.

Příležitosti školní družiny je například spolupráce s mateřskou školou. Dále školní družina spolupracuje a komunikuje s okolními školami a jejich družinami. Podniká a organizuje různé společenské akce, nejvíce oblíbenou je vybíjená.

Hrozby vidím ve snižování počtu žáků a nezájmu ze strany některých rodičů.

8 Písemná příprava na ucelenou volnočasovou výchovnou aktivitu

Následující písemnou přípravu zaměřuji na zmiňované zvyky a tradice. A protože nastává období svátků jara, následující činnosti budou směřovány na nejznámější svátek tohoto období, a to Velikonoce.

Cíl řízené (organizované) a zájmové činnosti:

Řízená činnost vychází z jednoho ze svých cílů, a to z kompetence k učení. Cílem kompetence je získávat dovednosti a vědomosti, které následně dítě dokáže uplatnit v praxi. Dále umět dokončit započatou práci, dokázat zhodnotit svůj výkon a postupovat podle stanovených pravidel. Při stanovení dílčích cílů vycházím z kompetence k učení, komunikaci, volného času a sociální.

Stanovení cílů:

- **Vzdělávací**
 - Dítě se seznamuje s tradicí „Velikonoc“, umí pojmenovat symboly, osvojuje a upevňuje si dosavadní poznatky toho svátku jara.
- **Očekávané výstupy**
 - Dokáže komunikovat s ostatními, obhajuje vlastní názor, naslouchá druhým.
 - Vzájemně spolupracuje a respektuje práci ostatních, je ohleduplný.
 - Dokáže rozvíjet a poznávat své možnosti, učí se v orientaci a možnostech trávení volného času.

Cílová skupina: Děti ze třetí a čtvrté třídy. Počet dětí 18.

Formy organizace: individuální, skupinová

Časový úsek: 1 týden, dle měsíčního plánu školní družiny.

Prostředí: třída školní družiny, venkovní prostory - hřiště, zahrada školy (pohybová aktivita)

PRŮBĚH ČINNOSTÍ

Odpočinková činnost

- Povídání si o svátcích jara.
- Legenda, která se váže k Velikonocím - O Ježíšovi (Šottnerová, 2009).
- Hra: „**Asociace ke slovu**“ – Velikonoce.

Pomůcky:

- Kniha Dagmar Šottnerové, Lidové tradice

Metoda výuky slovní:

- Děti si vypráví, co ví o Velikonocích (jaké jsou symboly, co k tomuto svátku patří, co je jeho tradicí), o tom, jak ony slaví Velikonoce.
- Vysvětlování původu tohoto zvyku, prostřednictvím legendy.
- Legenda a povídání se stává motivací k dalším činnostem.

Forma výuky:

- Hromadná výuka ve čtení legendy, povídání ve skupinách, skupinová hra.

Postup:

Při odpočinkové činnosti se děti usazují na polštářky do kruhu. Začínáme povídáním o tom, zda víme, jaké roční období nás přivítalo, co se k němu váže. Jaké začínají tradice, které nám pomáhají v oslavách jara a jaké známe. Následně dětem předčítám legendu, kterou si poupravuji dle svých slov, aby jí děti lépe porozuměly a upevnily si znalost vzniku této tradice.

Začínáme hrát hru Asociace ke slovu, která spočívá v tom, že děti sedí v kruhu. Jedno dítě má v ruce vajíčko a koulením vybírá kamaráda. Přitom říká:

„Kutálej se, vajíčko, kutálej,

Co patří k Velikonocům, povídej.“

Co vše se dětem vybaví při slově „Velikonoce“ (např. vajíčko, pečení beránka, pletení pomlázek...), to řeknou.

Tím si rozvíjejí znalosti o pojmech a symbolech Velikonoc, jaké činnosti mohou vytvářet, dělat. Rozvíjí si komunikativní schopnosti, naslouchají druhým.

Řízená, pohybová činnost

- Pohybová hra: „**Nechci zkažená vajíčka**“

Motivace:

O Velikonocích bývalo a stále je zvykem, že chlapci chodívali vymrskat dívky a ženy jakéhokoliv věku, které jim na oplátku dávaly vajíčka. Stávalo se, že mezi dívkami byly i takové, které uměly čarovat, říkalo se jim čarodějnice. Na první pohled byly však nepoznatelné, vypadaly stejně jako ostatní ženy. O Velikonocích dělaly chlapcům ale takovou schválnost. Ten chlapec, který neuměl mrskutu nebo koledu, od nich dostal k výslužce vejce, které v košíku celé zčernalo. Bylo totiž zkažené. Když to chlapec zjistil, chtěl se ho zbavit a hodil ho kamarádovi. Te ho ovšem také nechtěl a hodil mu ho zpět. A tak si ta zkažená vejce začali mezi sebou přehazovat. Nikdo je nechtěl, neboť to znamenalo ostudu.

Pomůcky: provaz, papírové koule (pro každé dítě)

Metoda výuky:

- **Názorně demonstrační** = ukázka – děti jsou seznámeny s pravidly a pokyny ke hře, je vymezen prostor, kde se hra bude odehrávat. Upozornění na bezpečnost.

- **Praktická** = Děti vnímají prostor, spolupracují ve skupině, trénují zrak, hbitost a rychlost.

Forma výuky:

- Skupinová – respektování druhých, ohleduplnost, spolupráce.

Postup:

Před zahájením hry jsou děti seznámeny s pravidly a především zásadami o bezpečného chování během vykonávané aktivity. Děti jsou rozděleny do dvou skupin. Hranici mezi skupinami tvoří provaz, přes který nesmí děti přejít, nebo ho překročit, neboť by se dostaly na území protihráčů. Každá část, kde děti stojí, představuje košík. Každý hráč drží v ruce jedno vejce (papírová koule), ale nějaká vajíčka jsou i černá. Na povel písknutí píšťalky si děti začnou přehazovat vajíčka ze svého pole do pole soupeřů. Snaží se zbavit hlavně černých. Na další písknutí se hra ukončí a spočítají se černá vajíčka v obou košicích. Ta skupina, která jich má více, prohrává. (Můžeme hrát v uzavřeném prostoru a místo píšťalky pouštět a vypínat hudbu pro organizaci hry). Děti se vzájemně povzbuzují a spolupracují v týmech. Učíme se přijímat prohru a po ukončení hry si podáváme ruce a gratulujeme si navzájem ke skvělému průběh hry.

Výtvarná činnost

- Pletení pomlázek
- Malování vajíček

Pomůcky: vrbové proutky, barevné pentle, vyfouknutá vajíčka, mašle, temperové barvy, štětce, nůžky, kelímky s vodou, podložky, provázek

Metody výuky:

- **Názorně demonstrační** - Děti jsou seznámeny s pracovním postupem činnosti, jsou jim představeny pomůcky a vysvětleno, jak s nimi zacházet, bezpečnost.
- **Slovní** – Rozhovor o tom, jak se nám dařilo pletení pomlázky, co bylo nejtěžší, jak jsem to zvládl. Povídáme si o malovaných vajíčkách - vysvětlujeme si, jaké jsou typické barvy jara, rozdíl mezi teplými a studenými barvami.

Forma výuky:

- **Individuální** - samostatná práce – Děti si osvojují výtvarné techniky, držení štětce, práci s barvami, trpělivost, snaží se dokončovat započatou práci, rozvíjí a zároveň poznávají své schopnosti.

Postup:

Výroba pomlázky – Děti jsou rozmístěny do kruhu. Každý z nich drží tři vrbové proutky, které mají předpřipravené a svázané na konci provázkem. Vychovatelka jim nejdříve názorně předvede a popíše techniku pletení pomlázky. Postupně začíná plést s dětmi s názornými a zřetelnými pokyny. Jaký mají děti uchopit proutek a přes který ho ihned dávat. Pleteme jako copánek. To znamená, ty krajní jdou vždy přes střední, na střídačku. Kontroluji děti, dávám dopomoc těm, které potřebují názornější ukázkou a vedení ze strany vychovatele. Po upletení svážeme provázkem a děti uvážou pentličky dle vlastního výběru.

Malování vajíček – Děti sedí u pracovních stolů. Mají k dispozici výtvarné pomůcky. Vychovatelka vysvětluje postup a zacházení s jednotlivými pomůckami. Děti začínají malovat vajíčka kombinací jarních barev dle vlastní fantazie. Když jsou vajíčka namalovaná, odkládají je na určené místo, kde schnou. Poté se přelakují, pro výdrž barev. To provede paní vychovatelka. Následně si děti vyberou mašli, díky ní si mohou vajíčka zavěsit.

Hodnocení činností

Děti chválím za spolupráci ve všech činnostech. Také za kreativitu, kterou projevily při malování vajíček a jak dokázaly zkombinovat jarní barvy. Prokázaly velkou snahu a úsilí v tom, aby dané činnosti dokončily. Pomáhaly kamarádům, když jim nešlo například pletení

pomlázky. Za aktivitu a projev vědomostí ohledně Velikonoc. Dokázaly respektovat pravidla her. Občas se projevovala příliš velká soutěživost, ale nakonec si dokážeme spolu promluvit, ujasnit cíle hry a nebýt smutný z prohry.

Závěr

Společně s dětmi jdeme rozmístit po místnosti podložky, na které dáme naše výtvary. Nastává výstava, během které hodnotíme výtvary. Děti mezi sebou navzájem komunikují, chválí si výtvary a mají radost ze svých prací. Bavíme se společně o činnostech a shrnujeme si celý jejich průběh. Děti uvádí, co je nevíce bavilo, co se jim líbilo, z čeho měly radost, co se jim povedlo, co pro ně bylo těžké, v čem se jim naopak moc nevedlo, co je nebavilo, co si z činností odnesly. Co nového se dozvěděly, jaké poznatky si z činností odnášejí. Děti hodnotí činnosti velice kladně. Radost měly ze společné hry, kde si mohly pořádně zasoutěžit, ale zároveň se učit přijímat prohru. Někteří budou učit své mladší sourozence plést pomlázky a radostně s nimi obcházet své okolí, aby se mohly pochlubit a vykoledovat si nějaké dobroty, jak je zvykem při Velikonocích. Tím plánují, jak smysluplně budou trávit svůj volný čas. Pletení pomlázky bylo pro některé namáhavější, ale nakonec měly radost z toho, že to nevzdaly a mohou pomlázku ukázat doma.

Časové rozvržení a příprava jednotlivých pomůcek a celkově všech činností vedly k dobrému průběhu. Děti se do činností zapojovaly aktivně a s chutí. Během slovní hry „Asociace ke slovu - Velikonoce“ si rozšířily vědomosti, týkající se daného tématu. Upevnily si své dosavadní znalosti o tomto zvyku. Naučily se manuální zručnosti v pletení pomlázky s přírodním materiálem a rozvíjet své schopnosti. Také vzájemně spolupracovat a podat pomocnou ruku kamarádům. Líbilo se mi hodnocení vlastních výtvorů, kdy vyjadřovaly vlastní pocity ze svých výrobků a jak byly s činnostmi spokojeny, respektovaly názory druhých. Prostřednictvím her dokázaly pracovat ve skupině, projevovaly ohleduplnost, řešit logické postupy a vzájemně komunikovat.

Malování vajíček zaujalo spíše děvčata, chlapci měli pasivnější přístup k této činnosti, a tak jsem se je snažila stále k činnosti povzbuzovat a motivovat. Nakonec každý z nich

pomaloval své vlastní vajíčko a měl z něho radost, neboť tak mohl obdarovat někoho ze svých nejbližších. Příště bych zařadila dramatizaci příběhu o Velikonocích, aby si děti osvojily poznatky dané zvyklosti více smysly. Také nezapomenout na důsledné ponaučení o bezpečném chování a zacházení s výrobky, respektive s pomlázkou a k čemu slouží a stále připomínat, děti měly tendenci zkoušet hbitost pomlázky.

9 Závěrečná reflektivní úvaha o vlastním studiu

Proč jsem se rozhodla ke studiu na vysoké škole, je prosté. Už od svých dětských let jsem měla velmi kladný vztah k dětem. Také učitelskou profesi vnímám jako jakousi určitou životní cestu, jenž nese jisté poslání. A abych si mohla splnit sen, následně jsem se přihlásila na střední pedagogickou školu, obor předškolní a mimoškolní pedagogika. Tím nastává otázka, proč jsem se rozhodla pro obor vychovatelství, když už ho jednou vystudovaný mám. To ano. Ale po nástupu do školní družiny jsem zjistila, že bych se chtěla v tomto oboru i nadále vzdělávat a rozvíjet. Následně si rozšiřovat své dosavadní vědomosti a poznatky, získané během středoškolského studia a propojovat je tak se začínající praxí.

Ke svému dokončení bakalářského studia jsem si vybrala formu portfolia. To se může zdát jako nejsnazší cesta k dosažení a dokončení tohoto vzdělání. Není tomu tak. Vypracování portfolia si žádá důkladné promyšlení práce a nakonec samotné sepsání. Když jsem se konečně ponořila do vypracovávání práce, začaly mě pohlcovat jisté pochybnosti, zda práci zvládnou napsat, a zda jsem schopna ji dokončit. A tak se práce stala i mou výzvou. Výzvou, která mi ukáže, jak jsem na tom se svými vědomostmi a praxí, která mi také poskytla jistý pohled na výchovu a práci s dětmi. První částí bylo sepsání životopisu. Několik životopisů už jsem tvořila, a tak to byla nejlehčí část práce. Zadržel se ale přece jen našel, a to ve vyhledávání kurzů, jež jsem absolvovala. Dále přišla na řadu odborná esej. Zvolila jsem si takové téma, které by mohlo být každému alespoň trochu blízké, neboť zvyky a tradice jsou součástí každého z nás a každý si v nich dle mého názoru může najít svou oblíbenost. Nejtěžší pro mě bylo přiblížení historie, které jsem čerpala z literárních pramenů, a následně to, jak můžeme předávat zajímavosti o obyčejných dětem, abychom v nich vzbudili zájem a chuť dovídat se stále něco nového o bohatství české lidové kultury. Zda se mi to podařilo? To již mohou posoudit čtenáři. Další částí bylo vybrat knihu, jež mě ovlivnila během mého studia. V tu chvíli nebylo o čem přemýšlet a volba byla jasná. Myslím si, že výběr publikace byl vhodný k danému oboru studia. Ovšem úskalí nastalo v ten moment, kdy jsem celou knihu měla shrnout. Podle mého názoru by mohla jít kniha sepsat v kratší verzi, ale já viděla důležitost ve všech kapitolách tak velkou, že jsem ráda za shrnutí, které se mi podařilo vytvořit a mohla bych ho považovat za konečný konspekt.

V dalších částí portfolia a jeho tvoření jsem si uvědomila, že každý pedagog by měl mít odborné znalosti ve svém oboru a neustále se vzdělávat. Také být informován o nových věcech, které mohou přicházet. Dle mého je důležité mít o této profesi i odborné znalosti a jistou připravenost. Mělo by nám jít o harmonicky rozvinutého člověka a každá zmiňovaná složka této práce je velmi důležitá. Myslím si, že by neměla pedagogům chybět ta správná chuť pracovat s dětmi a svou práci prožívat naplno, neboť to se následně může odrážet v dětech. V tom, jak potom přistupují k samotnému vzdělávání. Domnívám se, že každý, kdo mohl studovat tento obor, dostal správný pohled na to, co je smyslem výchovy a pedagoga volného času. Jelikož i já jsem ráda za tuto zkušenost, která mi přinesla nové obzory, myšlenky a názory na tuto nelehkou profesi, jenž se mnohým nemusí zdát. Dále jsem se mohla podělit o popis školského zařízení, tedy školní družiny, v níž budu pomalu působit pátým rokem a která je mi takřka druhým domovem, neboť mě činí šťastnou. Už proto, že jsem se mohla zamyslet nad systémem toho zařízení, upevnit a připomenout si další důležité faktory ovlivňující výchovu a taky takové, které jsou pro výchovu dětí nezbytné. Což si spousta lidí nemusí uvědomovat a mohou pro ně být nepodstatné.

Také předměty, kterými jsem si prošla a které mě jistou částí formovaly a ukazovaly nové cesty k výchově a vzdělávání, byly velmi zajímavé a poutavé. Stávalo se, že jsem potom odcházela z přednášek s pocitem, že získané vědomosti musím zkusit ve svém zaměstnání. Některé věci jsem tedy využila následně v praxi a musím říct, že některé měly u dětí velký úspěch. A to zahřeje u srdce ne jednoho pedagoga. Samozřejmě se našly i takové přednášky, které pro mě byly méně přitažlivé. Ovšem není možné vyhovět všem požadavkům a každý si najde a musí přijít na to své. Zároveň obdivuji všechny vyučující za to, jak obtížné pro ně musí být několik hodin přednášet v kuse odbornou látku, kterou musí správně uchopit a předávat dál, aby si z toho ostatní odnesli co nejvíce poznatků.

Tímto patří velké poděkování všem pedagogům, kteří mi předávali svoje vědomosti a znalosti a kteří mě během studia na VŠ provázeli. Poděkování patří také mé rodině, která měla velkou trpělivost, dále mým kolegům, kteří mi vycházeli maximálně vstříc a měli pochopení pro mé pracovní nezdary, ke kterým docházelo, když jsem byla na pokraji svých sil.

Portfolio profesního rozvoje mi přineslo do mého budoucího profesního života komunikaci a reagování na vyšší úrovni, než tomu bylo doposud. Také to, jak se v určitých situacích chovat, jak vystupovat po pracovní stránce. Každá chyba mě posouvala dopředu a já jsem ráda za to, že jsem si touto tříletou cestou mohla projít a přiučit se novým poznatkům.

10 Soupis použité literatury a pramenů

Tištěné publikace

BENDL, Stanislav. *VYCHOVATELSTVÍ: Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015, 312 s. ISBN 978-80-247-4248-9.

GAVORA, Peter. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-104-9.

HÁJEK, Bedřich a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, 160 s. ISBN 80-7178-751-5.

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Praha, 2003. ISBN 8072901281.

JANOVEC, Ladislav. *Český rok: Lidové zvyky a tradice nejen pro děti*. 2. dopl. vyd. Říčany: SUN, 2018, 160 s. ISBN 978-80-7567-319-0.

PAUKNEROVÁ, Daniela. *Psychologie pro ekonomy a manažery*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3809-3.

PATERKO, Ladislava. *Naše tradice*. 2. dopl. vyd. Praha: Formall CWS, 2017, 160 s. ISBN 978-80-905531-3-2.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073676.

STODŮLKOVÁ, Eva a ZAPLETALOVÁ, Eliška. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart, 2011. ISBN 9788087517222.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Léto a podzim: zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry*. Olomouc: Rubico, 2006. ISBN 80-7346-066-1.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Adventní čas: zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry*. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-050-5.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Velikonoce: původ, zvyky, hry, pohádky, návody a náměty*. Olomouc: Rubico, 2004. ISBN 80-7346-044-0.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Zima: zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry*. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-059-9.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: Původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9.

VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti: v české lidové kultuře* [online]. Praha: Vyšehrad, spol. s r. o., 2016 [cit. 2021-03-22]. ISBN 9788074296765. Dostupné z: <file:///C:/Users/petyk/Documents/obyceje-a-slavnosti-v-ceske-lidove-kulture.pdf>

Webové stránky:

<https://www.zsdolnihbity.cz>

Školní vzdělávací program pro základní vzdělání a školní družinu, Vnitřní řád školní družiny a Školní řád – k dispozici u vedoucí školní družiny a ředitele školy

Zákony pro lidi:

Zákony pro lidi: Vyhláška č. 263/2007 Sb. *Https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-263* [online]. 2007, 2007 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-263>

Zákony pro lidi: Nařízení vlády č. 75/2005 Sb. *Https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-75* [online]. 2005, 2005 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-75>

Zákony pro lidi: Zákon č. 262/2006 Sb. *Https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262* [online]. 2006, 2006 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>

Zákony pro lidi: Zákon č. 563/2004 Sb. *Https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563* [online]. 2004, 2004 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

Zákony pro lidi: Zákon č. 561/2004 Sb. *Https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561* [online]. 2004, 2004 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Metodický portál RVP:

Metodický portál

RVP.cz. *Https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/K/Kompetence_u%C4%8Ditele* [online]. wiki, 2011, 11. duben 2011 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/K/Kompetence_u%C4%8Ditele

MŠMT dokument:

MŠMT zákon o pedagogických pracovnících. *Https://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-zari* [online]. Praha: MŠMT, 2012, 1. září 2012 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-zari>